

26 Projectes transformadors

Equipaments 2030: responsables i educadors

Orientacions i propostes per al món local

**Diputació
Barcelona**

www.diba.cat

26 Projectes transformadors

Equipaments 2030: responsables i educadors

Orientacions i propostes per al món local

Si us plau, cita aquesta publicació com a:

Equipaments 2030: responsables i educadors. Orientacions i propostes per al món local.
Francesc Muñoz. Projectes transformadors, 26. Diputació de Barcelona.

Autor:

Francesc Muñoz
Observatori de la Urbanització (dir.)
Universitat Autònoma de Barcelona

Direcció i coordinació tècnica dels continguts:

Àrea d'Educació

1a edició: març de 2024

© de l'edició: Diputació de Barcelona

Edició i producció:

Subdirecció d'Imatge Corporativa i Promoció Institucional

Maquetació:

Moelmo, s.c.p.

Dipòsit legal: B 6397-2024

Sumari

PART 1. PRESENTACIÓ, CONTEXT, OBJECTIUS I PLANTEJAMENT

1.	PRESENTACIÓ I CONTEXTUALITZACIÓ	10
2.	ELS EQUIPAMENTS AVUI: FUNCIONS I CARÀCTER ESTRATÈGIC EN UN TERRITORI COMPLEX	14
3.	ELS EQUIPAMENTS MUNICIPALS EN UN CONTEXT DE DIVERSITAT FUNCIONAL I TERRITORIAL	18
3.1.	La multiplicitat del territori i la diversitat d'equipaments	20
3.2.	La diversitat tipològica dels equipaments municipals	21
3.2.1.	Els equipaments educatius	21
3.2.2.	Els equipaments esportius	21
3.2.3.	Els equipaments juvenils	23
4.	ELS EQUIPAMENTS MUNICIPALS I LES TENDÈNCIES ACTUALS DE CANVI DEL TERRITORI	24
4.1.	El desenvolupament de la urbanització dispersa	25
4.2.	Les migracions transnacionals i la població estrangera	27
4.3.	La nova centralitat de les ciutats intermèdies	28
4.4.	Les migracions residencials derivades de la pandèmia de la covid-19 i la crisi econòmica	29
5.	ELS EQUIPAMENTS MUNICIPALS EN EL CONTEXT DE LES TENDÈNCIES ACTUALS DE CRISI	32
5.1.	Els equipaments i la seva resposta a la triple crisi	34
5.2.	Els quatre grans objectius de futur	35
6.	ELS EQUIPAMENTS MUNICIPALS I ELS REPTES DE L'AGENDA 2030 I ELS ODS	36
7.	REPTES ACTUALS DELS EQUIPAMENTS MUNICIPALS EDUCATIUS, ESPORTIUS I DE JOVENTUT	38
7.1.	Una nova estructura social essencialment definida per la diversitat cultural	40
7.1.1.	L'abandonament del relativisme cultural pel concepte de multiculturalitat	40
7.1.2.	La transició del concepte de multiculturalitat al d'interculturalitat	40
7.1.3.	Els dissenys dels equipaments des de la perspectiva intercultural	42
7.2.	El procés global de digitalització i la cronificació de noves «esquerdes digitals»	43
7.3.	De la sostenibilitat ambiental a la resiliència territorial: canvi climàtic i vulnerabilitats	45

8.	MESURES QUE ACOMPANYEN EL PLANTEJAMENT I LA IMPLEMENTACIÓ DELS QUATRE PILARS	46
PART 2. RECOMANACIONS DES DELS QUATRE PILARS, L'AGENDA 2030 I ELS OBJECTIUS DE DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE		
1.	ELS EQUIPAMENTS COM A ELEMENTS INTERMEDIS I NODALS EN EL TERRITORI	50
2.	RECOMANACIONS DES DE LA PERSPECTIVA DE LA PARTICIPACIÓ	52
2.1.	Recomanacions des de la participació pel que fa a les persones	53
2.2.	Recomanacions des de la participació pel que fa a l'entorn	54
2.3.	Recomanacions des de la participació pel que fa a l'espai construït	56
3.	RECOMANACIONS DES DE LA PERSPECTIVA DE L'ACCESSIBILITAT	58
3.1.	Recomanacions des de l'accessibilitat pel que fa a les persones	59
3.2.	Recomanacions des de l'accessibilitat pel que fa a l'entorn	61
3.3.	Recomanacions des de l'accessibilitat pel que fa a l'espai construït	63
4.	RECOMANACIONS DES DE LA PERSPECTIVA DE LA IGUALTAT	66
4.1.	Recomanacions des de la igualtat pel que fa a les persones	67
4.2.	Recomanacions des de la igualtat pel que fa a l'entorn	69
4.3.	Recomanacions des de la igualtat pel que fa a l'espai construït	72
5.	RECOMANACIONS DES DE LA PERSPECTIVA DE LA SOSTENIBILITAT	76
5.1.	Recomanacions des de la sostenibilitat pel que fa a les persones	77
5.2.	Recomanacions des de la sostenibilitat pel que fa a l'entorn	79
5.3.	Recomanacions des de la sostenibilitat pel que fa a l'espai construït	81
6.	OBJECTIUS I RECOMANACIONS EN RELACIÓ A L'AGENDA 2030 I ELS ODS	84
7.	CONCLUSIONS: ELS EQUIPAMENTS MUNICIPALS «RESPONSABLES I EDUCADORS»	88
BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA		91

Agraïments

Des de la direcció de l'Observatori de la Urbanització de la Universitat Autònoma de Barcelona, Francesc Muñoz vol fer constar l'agraïment més efusiu al personal tècnic de la Gerència de Serveis d'Educació i de l'Àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona, en atenció als seus suggeriments i propostes de millora d'aquest document, que han estat de gran utilitat pel que fa a definir de la millor manera possible el contingut definitiu de les pàgines que segueixen.

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized, overlapping letters that appear to be 'FM'.

Francesc Muñoz
Març del 2024

Part 1

Presentació, context, objectius i plantejament

Presentació i contextualització

01.

Els equipaments públics municipals són referents de proximitat de les polítiques locals, estructuren el sentit de comunitat i d'espai públic compartit i configuren una xarxa de serveis a la ciutadania.

Aquestes funcions, a més, es desenvolupen en un territori ben complex on grans ciutats i nuclis metropolitans, ciutats intermèdies, viles i pobles i, fins i tot, espais naturals configuren una cartografia de demandes i necessitats ben diversa que són acotades des de la gestió dels equipaments. Això és especialment cert pel que fa als equipaments educatius, esportius i vinculats amb la joventut.

Al marge d'aquest context territorial múltiple, variat i divers, cal també subratllar que vivim un temps definit per una societat en canvi permanent i amb nous reptes de futur, on processos com la globalització, la digitalització o els nous estils de vida individuals i col·lectius impulsen un gran ventall de mutacions socials i demogràfiques diverses, les quals representen **noves necessitats i demandes** per part de la població.

A banda de la diversitat del territori i de les mutacions socials que caracteritzen el moment actual, **nous objectius col·lectius** han estat identificats per tal de fer front a noves situacions econòmiques i reptes ambientals majúsculs. Aquest és el paper últim que representen esforços com

l'Agenda 2030 i els 17 Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS).

En aquest context de canvi i transformació globals del territori, i de replantejament dels objectius de gestió i governança del territori, l'any 2020 la Diputació de Barcelona va posar en marxa els **Projectes transformadors**.

Es tracta de 22 projectes la funció dels quals és donar resposta als nous reptes globals que tenen lloc en diversos àmbits crucials del territori, com ara la inclusió social; la sostenibilitat urbana, econòmica i mediambiental; les relacions interseccionals i les perspectives que cal adoptar en l'abordatge de l'horitzó 2030. En aquest sentit, els Projectes transformadors visualitzen el compromís amb el desenvolupament sostenible del territori i vehiculen estratègies i accions clau d'acord amb l'Agenda 2030, la Nova Agenda Urbana i l'assoliment dels Objectius de Desenvolupament Sostenible pel que fa a **quatre grans esferes d'intervenció**:

- Les persones
- La prosperitat
- El planeta
- Les aliances

El projecte transformador «Equipaments 2030: responsables i educadors» s'inscriu en l'**esfera de les persones** i va néixer el 2021.

La voluntat del projecte era promoure els equipaments municipals d'educació, esports i joventut com a espais «responsables» i «educadors» des d'on fomentar la participació, l'accessibilitat, la igualtat i la sostenibilitat.

L'objectiu principal del projecte és promoure els 6.118 equipaments i espais municipals educatius, esportius i de joventut que actualment existeixen a la província de Barcelona, com a edificis i instal·lacions accessibles, igualitaris, sostenibles i participatius, d'acord amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible, tot fent participants les persones usuàries de les seves iniciatives.

El projecte «Equipaments 2030: responsables i educadors» es proposa, en realitat, **resignificar i transformar els equipaments municipals** per tal que puguin ser l'epicentre de la transformació social i la transmissió de valors

en l'escala local. I sobretot parar atenció a una doble vessant de contingut que explica clarament els **objectius concrets** de la iniciativa:

1. La modernització arquitectònica i la sostenibilitat energètica dels edificis i les instal·lacions per ser referents públics de responsabilitat mediambiental.
2. La projecció dels edificis i espais municipals d'Educació, Esports i Joventut com a referents educadors en els valors i principis de la inclusió, la diversitat, la no-discriminació, la interculturalitat, l'equitat de gènere, la igualtat de drets, la participació democràtica i la ciutadania activa.

La finalitat última és que els 6.118 equipaments municipals educatius, esportius i de joventut projectin els valors i els objectius de l'Agenda 2030 i de la Carta de Ciutats Educadores tot aconseguint els mandats de la Llei de joventut, la Llei de l'esport i la Llei d'educació. Així, els equipaments municipals de la província es plantegen com a «responsables» i «educadors» per tal d'aconseguir els **quatre principis marc** següents:

Participatiu

Equipament que fomenta la ciutadania activa i la participació en la seva gestió i governança.

Accessibilitat

Equipament que garanteix l'accés universal i equitatiu a tota la ciutadania sense cap mena de discriminació o barrera.

Igualtat

Equipament que garanteix i promou la igualtat i la dignitat de totes les persones.

Sostenibilitat

Equipament sostenible i ambientalment responsable, compromès en la lluita contra el canvi climàtic, amb l'eficiència energètica i l'economia circular.

Aquests quatre principis marc o pilars del projecte expliquen igualment la nova definició dels equipaments que es proposa, de manera que:

- Els equipaments són «responsables» perquè integren criteris de sostenibilitat en les vessants social, econòmica i ambiental.
- Els equipaments són «educadors» perquè transmeten els valors de compromís i sostenibilitat social, econòmica i ambiental entre persones, i a la vegada promouen la seva participació activa en iniciatives orientades a la incorporació d'aquests valors.

Els equipaments avui: funcions i caràcter estratègic en un territori complex

02.

Els equipaments formen part essencial del territori viscut, sobretot a partir de la seva capacitat per qualificar, diferenciar i dotar de funcions l'espai públic. Si aquest ha estat moltes vegades definit com la musculatura de la sociabilitat urbana, els equipaments poden ser considerats, sens dubte, com l'estructura òssia al voltant de la qual es desplega la massa muscular social.

Com ja s'ha dit, a la demarcació de Barcelona hi ha 6.118 equipaments públics municipals que integren una àmplia diversitat d'instal·lacions i serveis de proximitat que van dels complexos, pavellons i camps esportius i poliesportius a les piscines, casals juvenils, escoles bressol, d'adults o de música i arts.

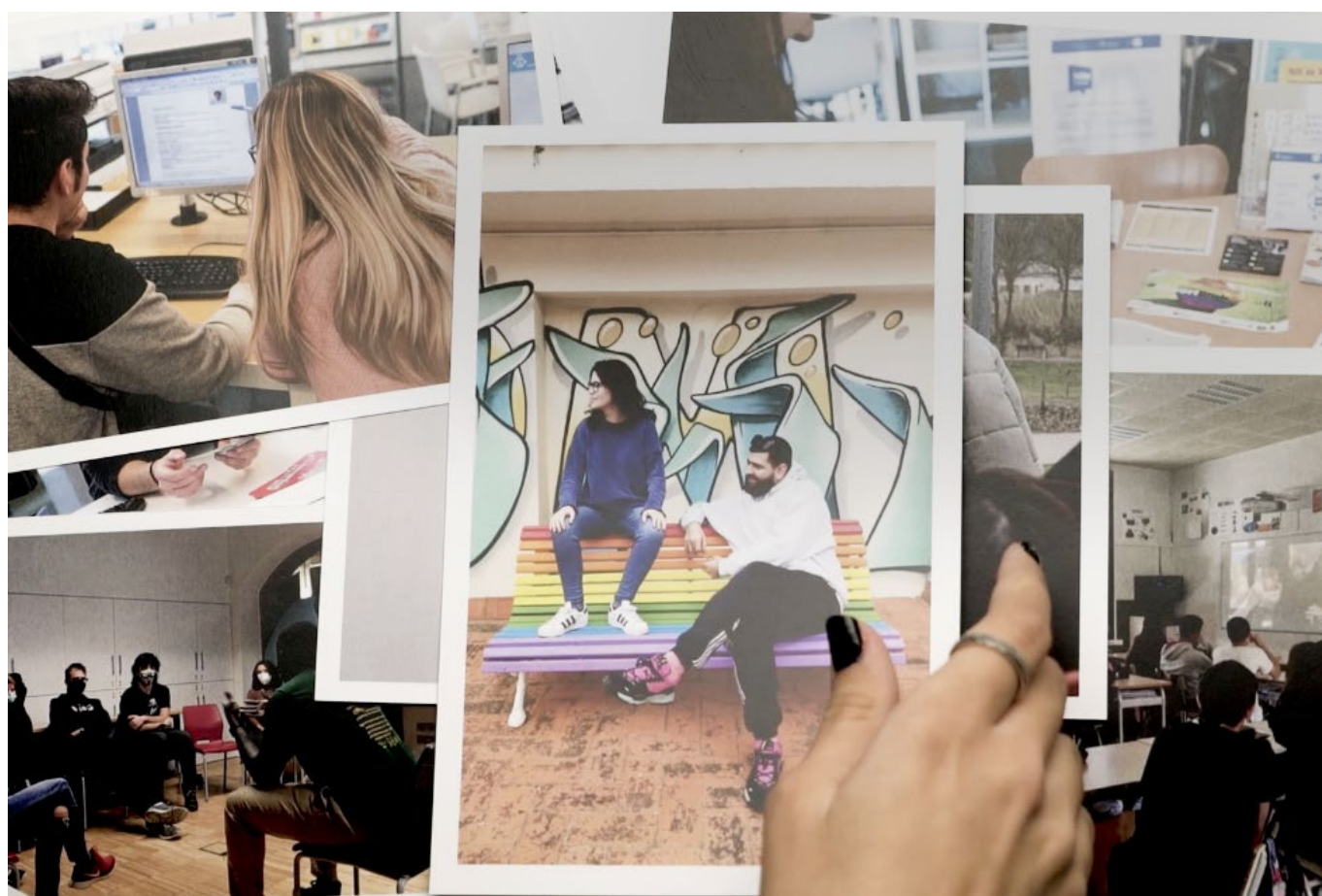
Es tracta d'una veritable xarxa d'infraestructura social i comunitària, progressivament desenvolupada durant les últimes dècades amb l'objectiu de satisfer les necessitats de benestar i desenvolupament de la ciutadania, de manera que no només es tracta d'uns espais construïts que ofereixen un seguit de serveis en l'escala local.

Els equipaments constitueixen punts de trobada i convivència, llocs de relacions socials i, en definitiva, de construcció activa de ciutadania amb una base de proximitat i vida quotidiana. Són, doncs, un element certament estructural en aquesta configuració de les relacions socials que es fa present sobre la pell pública i col·lectiva de viles i ciutats.

Per entendre la intensa relació que s'estableix entre els equipaments i la dimensió social que caracteritza l'espai viscut en la seva escala més local, cal tenir en compte dues qüestions:

1. La distinció entre espai públic i usos públics de l'espai.
2. La diferenciació entre els conceptes d'espai públic i espai col·lectiu.

Pel que fa a la primera qüestió, l'espai públic —en tant que lloc de caràcter no privat— es defineix per ser l'es-

cenari privilegiat on els usos públics del territori es mostren de manera més clara en atenció a quatre variables importants: la quantitat, la multiplicitat, la temporalitat i la intensitat dels usos de l'espai.

Així, és en l'espai no privat on els usos públics es mostren en major nombre i diversitat, de manera més permanent i intensa: parlem d'una multiplicitat d'usos diversos de l'espai que romanen durant temps i mantenen una presència i visibilitat social ben clares. Els equipaments de tipus educatiu, esportiu i de joventut asseguren bona part d'aquest comportament ciutadà, tot configurant el caràcter i la identitat propis de l'espai públic, entès com a contenidor d'interaccions i relacions socials comunitàries.

Pel que fa a la diferència entre **espai públic** i **espai col·lectiu**, el primer es defineix en termes conceptuals com el lloc essencial de la ciutadania, en el sentit que els aspectes socials i culturals que antropològicament es consideren més vinculats al procés d'identificació de l'individu amb una comunitat i un territori concrets pertanyen o

es fan presents en l'esfera física pública. Ara bé, no tots els espais públics que efectivament contenen usos públics representen atributs de tipus col·lectiu de la mateixa manera ni amb una intensitat similar.

En altres paraules, en alguns llocs la presència i la vigència dels usos públics de l'espai arriba a representar també imaginaris, valors i cultura compartida per un col·lectiu determinat en un grau tal que es produeix un **procés d'apropiació, identificació, pertinença i arrelament**, en aquest ordre, al lloc per part dels individus. Això és, en realitat, el que defineix el concepte d'espai públic col·lectiu.

Els equipaments educatiu, esportiu i de joventut tenen un paper important en aquest procés que va de l'apropiació a la identificació, de la identificació a la pertinença i d'aquesta a l'arrelament al lloc propi.

Cada municipi, vila o ciutat hauria d'aspirar a dotar-se d'una xarxa important i socialment reconeguda d'entorns en què els usos públics de l'espai siguin presents en condicions de quantitat, multiplicitat, temporalitat i intensitat significatives. Uns espais on els continguts col·lectius que diferencien culturalment la comunitat també s'expressen de manera tangible en un grau tal que es produeixen processos d'apropiació, identificació, pertinença i arrelament al lloc per part de les persones.

Així, els equipaments representen, moltes vegades, un veritable instrument estratègic per vehicular aquestes ambicions, i és a partir d'aquest caràcter com a infraestructura pública col·lectiva que els equipaments educatius, esportius i de joventut municipals mostren tres potencialitats clares:

- Els equipaments com a llocs socials de comunitat i col·laboratius. Els equipaments públics municipals presenten evidents potencials en termes d'espai social col·laboratiu, on la comunitat local pot calibrar la qualitat de la seva ciutadania i la possibilitat de millorar el seu exercici.

L'establiment i el desenvolupament de **relacions socials fortes** de base comunitària necessita entorns físics on no només consolidar relacions de coneixença i identificació cultural, sinó també condensar **dinàmiques d'ajuda mútua** i reconeixement recíproc entre persones com a membres d'una mateixa col·lectivitat amb interessos ciutadans compartits.

- Els equipaments com a llocs de la performativitat i la innovació socials. Assolir una ciutadania «performativa» requereix pensar els habitants no tant com a espectadors participants, sinó com a agents participants, els quals poden explorar formes alternatives d'apropiació de l'espai tot creant relacions, interaccions i sinergies entre diferents col·lectius.

Els equipaments municipals són veritables espais d'oportunitat on incrementar aquest valor de **ciutadania activa i proactiva** que pot generar la cerca de solucions col·lectives a problemàtiques socials en l'escala local, sempre a partir del desenvolupament de processos de **democràcia participativa i treball en xarxa**.

- Els equipaments com a llocs de porositat, permeabilitat i creuament ciutadà. Els interessos col·lectius a la ciutat poden ser de tipus ben diferent: institucionals i ciutadans, estètics i quotidians, creatius i comunitaris. El caràcter porós i permeable de l'espai públic contribueix, sens dubte, a la visibilització d'aquesta diversitat d'interessos, però la condició dels equipaments municipals com a **espais de trobada** i creuament ciutadà permet multiplicar els atributs de l'espai públic col·lectiu.

És en aquest sentit que el vincle efectiu entre els equipaments i els espais públics en l'escala local fa evident la relació que abans s'insinuava entre la musculatura i l'estructura òssia que possibilita la sociabilitat del lloc i en el lloc.

Els equipaments municipals en un context de diversitat funcional i territorial

03.

La xarxa d'equipaments municipals educatius, esportius i de joventut de la demarcació de Barcelona es caracteritza per una gran diversitat territorial que rau en dos aspectes primordials: d'una banda, l'**heterogeneïtat** de les funcions que es desenvolupen i els serveis que s'ofereixen i, de l'altra, la **multiplicitat de territoris** amb caràcter i casuístiques diferencials.

Sabies que...

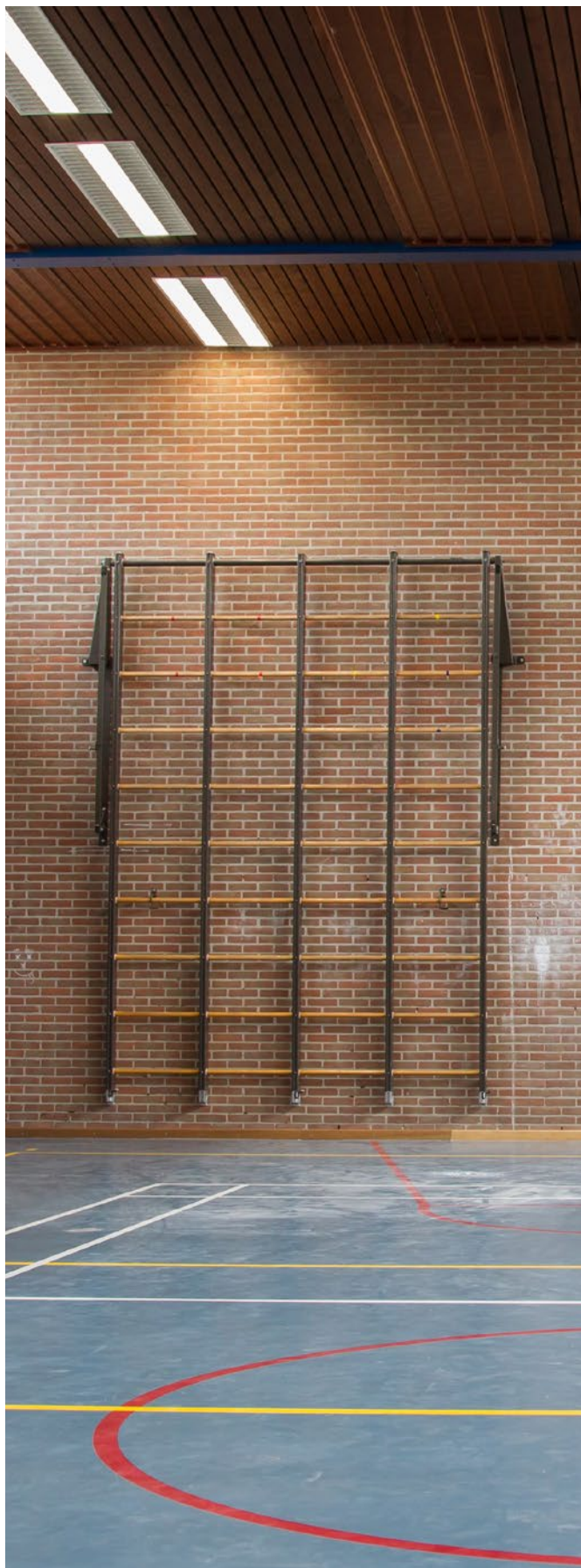
→ La diversitat de funcions del servei i de territoris explica que hi hagi un nombre ben important d'equipaments municipals, que és un fet definidor del territori a tot Catalunya, com es pot comprovar si es consulta el Mapa Urbanístic (MUC, Mapa Urbanístic de Catalunya, versió 2016). En els 134 municipis que tenen més de 10.000 habitants o bé són caps de comarca, es registren fins a 13.241 polígons qualificats com a «sistema d'equipaments».

Aquesta estructura diversa i heterogènia dels equipaments municipals de la demarcació resulta de sis aspectes relacionats i complementaris, certament clau a l'hora d'explicar la configuració, la jerarquia, la quantitat, l'orientació funcional i la distribució específica dels equipaments. Aquests sis aspectes clau són:

- **La diversitat del territori i les seves demandes** en funció de les característiques sociodemogràfiques i socioeconòmiques de la població resident, d'una banda, i del tipus d'assentament predominant, de l'altra, atès que existeixen realitats urbanes i territorials extremament diferenciades (ciutat central, pobles, viles de caràcter agrícola o rural, centralitats metropolitanes, ciutats intermèdies, etc.).
- **El procés històric d'addició de nous tipus diferents d'equipaments** d'acord amb l'evolució general de la societat i la cultura, amb noves necessitats de servei col·lectiu o del temps de lleure i esbarjo, fa que hi hagi al territori diverses «generacions» d'equipaments que han anat eixamplant històricament el seu abast.
- **Les progressives multiplicació i especialització de l'oferta** concreta dels serveis que ofereixen els equipaments de tipus educatiu, esportiu i juvenil, que han fet que, al llarg del temps, s'hagi ampliat la gamma d'equipaments per donar resposta, de manera especialitzada, a noves necessitats educatives i una pràctica esportiva més diversificada, i també definicions alternatives del lleure i les inquietuds de la població jove.
- **La consolidació del fet metropolità i la integració funcional del territori** de la demarcació han anat transformant tant les relacions entre municipis com els llinars de mobilitat de la població. Avui es fa un ús intensiu i extensiu del territori, més enllà del municipi de residència i amb una incidència molt clara sobre les capacitats i potencialitats de servei d'alguns equipaments, com passa amb els esportius o de joventut, per exemple.
- **La dimensió social redistributiva dels equipaments**, en tant que dotacions públiques vinculades a una progressiva definició de l'urbanisme com a pràctica professional que permet l'assignació dels usos del sòl en l'escala local amb criteris dotacionals. Així, la diversificació territorialitzada dels equipaments ha permès reduir dèficits socials acumulats al llarg del temps en espais de la demarcació, com és el cas de municipis petits o d'alguns sectors metropolitans.
- **La progressiva sofisticació de la gestió dels equipaments** des del sector públic ha anat introduint nous llinars de complexitat en el funcionament dels equipaments educatius (amb la diversificació i la innovació que representa l'educació per projectes, on destaca especialment el canvi qualitatiu de les escoles rurals), esportius i juvenils (amb diferenciacions d'ús en funció de la temporalitat o d'especialitzacions temàtiques).

Aquestes sis grans qüestions contribueixen a establir el marc general explicatiu per entendre la diversitat actual dels equipaments educatius, esportius i de joventut a la demarcació. De manera més concreta, dos d'aquests **grans àmbits temàtics** mereixen un comentari més detallat:

- D'una banda, les necessitats i demandes que caracteritzen les dotacions en diferents tipus de territori en funció de la grandària municipal i del gradient d'urbanització.
- De l'altra, la progressiva complexitat tipològica dels equipaments a partir del binomi «especialització-diversificació» que traspuen les classificacions que, en termes normatius i de gestió, existeixen en el moment actual.

3.1. LA MULTIPLICITAT DEL TERRITORI I LA DIVERSITAT D'EQUIPAMENTS

Els 311 municipis de la demarcació ofereixen un ampli ventall de situacions, amb diferents grandàries poblacionals i amb territoris diversament urbanitzats que van dels municipis metropolitans més madurs a les localitats de caràcter rural. Així doncs, la diversitat del tipus d'assentament i l'estructura del poblament a la demarcació de Barcelona mostra territoris diferenciats i amb una personalitat i casuística pròpies.

És un territori heterogeni, on es troben uns equipaments que, en bona lògica, presenten característiques ben diverses, com correspon a **estructures demogràfiques** i **realitats socioeconòmiques** també molt diferents, però on la matriu territorial urbanitzada esdevé un desllorigador a l'hora d'entendre una distribució dels equipaments al territori sensiblement diversa.

Exemple

A la demarcació de Barcelona hi ha 18 zones escolars rurals (ZER) que corresponen a l'equipament escolar tipus pel que fa als municipis de menys de 5.000 habitants. És un equipament que es caracteritza pel treball en xarxa i pel desenvolupament de projectes educatius adaptats a les característiques del territori, com passa amb el projecte «Escoles verdes» o el projecte «Rius».

Font: XTEC - Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya. Generalitat de Catalunya.

Reconèixer aquest fet en el cas de la demarcació obliga a distingir **sis llinars de territori** amb escenaris diversos tant per les necessitats dotacionals dels municipis com pels equipaments (nombre i tipus segons especialització o funcions):

- **La ciutat central.** Es refereix a Barcelona i la seva lògica individualitat diferenciada en el context territorial de la demarcació, tant pel que fa a la quantitat com a la concentració i diversitat especialitzada d'equipaments urbans.
- **Les ciutats metropolitanes.** S'integren aquí les ciutats nodals de la regió metropolitana de Barcelona, amb pesos poblacionals importants i amb una confi-

guració urbanística que genera grans llinars de densitat poblacional i bosses de demanda dotacional prou rellevants i representatives.

L'ús dels equipaments en aquest territori no només té a veure amb el mateix municipi, sinó que, segons el territori, es detecten relacions d'una intensitat variable entre aquest conjunt de ciutats i, també clarament, amb la ciutat central.

- **Els entorns funcionals de centralitats urbanes en l'àrea i la regió metropolitanes.** Corresponen a municipis de menor grandària poblacional articulats funcionalment, però a l'entorn de ciutats metropolitanes.

La planificació i la gestió dels equipaments deriva de la consistència i la personalitat d'aquestes àrees de cohesió interurbana que presenten un caràcter i una extensió diferents segons els casos. Unes àrees funcionals que fan evident la geometria variable que caracteritza l'ús de la dotació d'equipaments a les regions metropolitanes.

- **Les àrees d'urbanització dispersa.** Derivades de l'expansió de les últimes onades de suburbanització, des de la dècada del 1980, quan s'inicia un cicle constructiu del territori caracteritzat per la conversió de la segona residència dispersa en primera residència i per la construcció de tipologies d'habitatge de baixa densitat (cases unifamiliars aïllades i adossades) amb un ritme i extensió territorial creixent en el temps.

Es tracta de noves àrees urbanitzades presents arreu i sense massa crítica suficient per garantir-hi les dotacions d'equipaments col·lectius.

- **Les viles o pobles.** Són municipis per sota dels 5.000 habitants. En la majoria de casos, es tracta d'àmbits de caire rural en disposició concentrada amb algunes poblacions de grandària més petita, on predomina l'habitatge disseminat.

Aquí els termes *vila* i *poble* es refereixen a la dimensió demogràfica i territorial del municipi, rellevant pel que fa al tipus d'equipaments que predomina en aquest territori i el volum i la tipologia de demandes i necessitats socials a què s'adrecen, no pel que fa als privilegis tradicionals de l'una i de l'altre.

- **Els espais naturals.** Tot i que no són espais habitats, els espais naturals de la demarcació sí que acullen alguns tipus d'equipaments i, per tant, configuren un territori de gestió ben identificat i amb una casuística pròpia en termes de qüestions com l'**accessibilitat** o la **protecció civil**.

El fet que alguns usos del lleure i d'altres d'interès comú puguin localitzar-se en sòl no urbanitzable i l'adequació explícita del medi natural pel que fa a determinats equipaments esportius i de joventut (cases de colònies, escoles de natura o algunes instal·lacions esportives) fa que alguns espais naturals formin part del mapa d'equipaments de la demarcació.

3.2. LA DIVERSITAT TIPOLÒGICA DELS EQUIPAMENTS MUNICIPALS

La complexitat tipològica dels equipaments que mostra les classificacions que normalment es fan servir per tal de caracteritzar-los, categoritzar-los i gestionar-los implica que sigui interessant detallar les diferències que presenten els **tres tipus d'equipament municipal** que interessen: educatius, esportius i de joventut.

3.2.1. Els equipaments educatius

Els equipaments educatius es classifiquen a partir de la lògica complexitat d'una xarxa educativa que integra serveis molt diferents.

Així doncs, a les escoles dels primers ensenyaments (escoles bressol i d'escolaritat obligatòria) s'afegeixen altres equipaments que integren característiques molt particulars i especialitzades, com ara centres de cicles formatius (mitjans i superiors), equipaments d'ensenyaments artístics (música, dansa, art dramàtic, arts plàstiques i disseny), de formació de persones adultes o d'esports, idiomes i escoles d'educació especial.

3.2.2. Els equipaments esportius

En el cas dels equipaments esportius, la seva evolució recull el progrés general de les pràctiques esportives, i es podria establir una clara relació entre la dotació i el tipus

d'equipament i els trets significatius dels teixits socials al territori.

Dels primers gimnasos i velòdroms de finals del segle XIX s'ha passat a una molt diversa tipologia d'instal·lacions i equipaments esportius, formada per un o més espais esportius i complementaris, i àrees d'activitat on s'integren:

- **Instal·lacions convencionals**, de caràcter més competitiu i tradicional distribuïdes de manera més homogènia al territori. En aquest gran grup tenim les pistes i els camps poliesportius; les sales, polivalentes o especialitzades, els frontons i els pavellons esportius referits a esports diversos; les piscines cobertes o a l'aire lliure, i les pistes d'atletisme, per exemple.
- **Espais esportius de tipus singular**, més específics, especialitzats i amb requeriments espacials que també expliquen la seva distribució desigual al territori.

En aquest grup hi hauria les diverses modalitats de camps de golf, els espais d'esports d'hivern, els circuits de motor, bicicleta o de cursa a peu, els canals de rem i piragüisme, els espais d'hípica, rocòdroms o els camps de tir i espais d'automodelisme i aeromodelisme.

- **Àrees d'activitat**: infraestructures i espais naturals i urbans propis en què es desenvolupa l'activitat esportiva, tal vegada adaptats a aquesta funció. Inclou un ampli ventall d'escenaris territorials que es classifiquen en funció del tipus de medi, de manera que es distingeix entre:
 - Àrees terrestres (zones d'escalada, vies ferrades, rutes eqüestres, cavitats o itineraris de BTT).
 - Àrees aèries (aeròdroms, àrees de vol amb o sense motor, rampes d'enlairament o camps d'aterratge).

- Àrees aquàtiques (ports esportius, espais d'aigua per a la pràctica de la vela, el rem, les activitats subaquàtiques o totes les activitats en platges i rius).

Tanmateix, més de la meitat són àrees d'activitat a l'entorn urbà (zones equipades amb cistelles de bàsquet, taules de ping-pong, aparells d'exercicis i espais adaptats per fer-hi activitats en platges urbanes).

3.2.3. Els equipaments juvenils

Al seu torn, els equipaments juvenils presenten igualment un amplí ventall de modalitats i, de fet, poden classificar-se de maneres diverses, tal com ho destaca el recent informe «Els equipaments juvenils: reflexions, certes i reptes» (2017), que destria entre diferents criteris

de classificació, com ara la seva naturalesa o el tipus de contingut:¹

- **Segons la naturalesa** hi ha equipaments de caràcter bàsic, polivalent o singular (amb diferents especialitzacions i usos) que poden anar dels únics als de caràcter certament múltiple. Les possibilitats són moltes i diverses, per exemple: espais d'ús específic (bucs d'assaig musical), espais d'ús polivalent (activitats de dinamització, difusió o promoció juvenil) on s'inclouen serveis de caràcter bàsic (serveis d'informació i assessorament) i d'altres de tipus especialitzat (com ara els centres de creació artística o els de cotreball o coworking).
- **Segons el contingut i l'orientació:** ofereixen serveis essencials i directes, adreçats a necessitats específiques de la població jove i referits a la informació o l'assessorament (com ara serveis d'orientació ocupacional o cessions d'espais); es refereixen també a la provisió material d'un entorn de relació, trobada i interlocució o dinamització entre la població jove i els professionals del servei, i, finalment, representen l'oferta d'una programació estable i polivalent d'activitats adreçades al públic jove.

Saber-ne més

→ Consulteu «Els equipaments juvenils: reflexions, certes i reptes» [2017], un informe editat per la Diputació de Barcelona [Oficina del Pla Jove, Gerència de Serveis d'Igualtat i Ciutadania, Àrea d'Atenció a les Persones].

¹ També s'assenyalen altres criteris, per exemple la seva ubicació física concreta o la seva relació amb la resta de recursos físics públics del territori. Segons la localització, els equipaments juvenils poden ser centrals o perifèrics i tenir un caràcter articulador o més aviat isolat. Segons la seva relació amb els recursos del territori, poden ser autònoms o formar part de la xarxa local d'equipaments de joventut o de la xarxa local d'equipaments de serveis a les persones.

Els equipaments municipals i les tendències actuals de canvi del territori

04.

Des de la dècada del 1980, moment clau en l'evolució dels equipaments municipals a partir de l'acció pública dels primers ajuntaments democràtics, hi ha hagut una àmplia sèrie de **mutacions territorials** que fan que, en el moment present, la tipologia i les funcions diverses dels equipaments hagin de respondre a realitats territorials i sociodemogràfiques força diferents de les que caracteritzaven el territori cap al tercer quart del segle passat.

És rellevant subratllar alguns d'aquests processos, atesa la importància de les conseqüències pel que fa a la planificació, el disseny, la distribució i la gestió dels equipaments educatius, esportius i de joventut.

Tot i que de manera necessàriament sintètica, val la pena detallar si més no **quatre grans processos de canvi** que han acabat afectant tant la fesomia del territori com les característiques de les comunitats locals. N'hi ha que ja són ben coneguts, mentre que d'altres són força recents i encara se n'ha de constatar la magnitud i l'escala reals sobre el territori:

- El desenvolupament sense precedents de la urbanització dispersa
- L'increment de les migracions transnacionals amb la presència de població estrangera
- El creixement, la centralitat i el nou significat territorial de les ciutats intermèdies
- Les migracions residencials derivades de la pandèmia de la covid-19 i la crisi econòmica

4.1. EL DESENVOLUPAMENT DE LA URBANITZACIÓ DISPERSA

Des de finals de la dècada de 1980, la dispersió de la urbanització en cada vegada més espais suburbans no només s'ha referit a la disseminació de les noves àrees residencials sinó que ha afectat molts altres elements constituents dels teixits construïts al territori.

Les **cases unifamiliars** són la cara més visible de la urbanització dispersa, però amb l'habitatge també es dispersen els llocs de treball, els serveis comercials o els equipaments. Per exemple, en la seva traducció dispersa, el comerç tradicional és substituït per les grans superfícies comercials; o el cinema per les sales múltiplex.

Aquesta urbanització regional dispersa (Muñoz, 2010) caracteritza en bona mesura avui dia amplis territoris a la demarcació de Barcelona, amb diferents generacions d'urbanitzacions, construïdes primer als territoris de primera metropolització (Baix Llobregat, Maresme i Vallès Occidental), però també a territoris de metropolització més tardana (Vallès Oriental, Garraf).

Exemple

El resultat d'aquest procés de progressiu eixamplament dels espais urbanitzats no ha estat altre que una àmplia diversitat d'àrees força connotades amb la proliferació de teixits dispersos de baixa densitat, a l'Ordal, l'Alt Maresme i Tordera, o la Vall del Tenes, per posar només alguns exemples.

En un escenari com aquest, l'ús dels equipaments municipals per part de la població resident es desenvolupa a partir de casuístiques completament diferents del que correspon a les ciutats compactes o àrees rurals menys poblades. La relació entre la població i els serveis i equipaments municipals és molt més fragmentada, i es fan evidents les problemàtiques que afecten determinats grups de població, com la població jove, que troba es-

casses alternatives d'oci i gaudi dels espais públics, de manera que l'estratègia més comuna consisteix a desplaçar-se a centres de lleure metropolità.

Exemple

En el cas dels adolescents, que presenten més dificultats per desplaçar-se amb vehicle privat, es pot parlar clarament d'una població sensiblement afectada per l'anomia i la manca d'atributs de qualitat per a la socialització en l'hàbitat dispers.

Per tant, l'alt grau de fragmentació dels col·lectius de persones usuàries i la dependència elevada de la mobilitat són realitats que imposen un ús dels equipaments municipals força determinat, derivat de la mateixa estructura del territori urbanitzat d'aquesta manera.

Sens dubte, el model heretat de planificació, disseny i distribució territorial dels equipaments municipals ha entès tradicionalment el territori articulat a partir d'un seguit de centres urbans, de més o menys jerarquia, i d'uns territoris caracteritzats per poblacions de caràcter més agrícola o rural, amb menys població i trets diferencials pel que fa als estils de vida i l'ús dels serveis i equipaments locals.

La urbanització dispersa, però, representa una important alteració d'aquesta cartografia dual i obliga a considerar la **nova distribució disseminada de la població** a l'hora de resignificar els equipaments educatius, esportius i de joventut en el moment present.

4.2. LES MIGRACIONS TRANSNACIONALS I LA POBLACIÓ ESTRANGERA

En les societats actuals, la circulació de capital i persones ha esdevingut un tret sens dubte identificatiu dels territoris, no només pel que fa a les ciutats i les àrees més urbanitzades, sinó també als espais rurals.

Sabies que...

→ Les dades demogràfiques disponibles per al 2021 mostren una taxa d'estrangeria a la província de Barcelona que ultrapassa el 15 % de la població total (15,46 %). En concret, la població estrangera representa un volum de 883.558 persones sobre un total poblacional de prop de 6 milions d'habitants (5.714.730 hab.), amb un grup de procedències principals molt clares: en aquest ordre, el Marroc, Itàlia, la Xina, el Pakistan i Colòmbia.

La diagnosi sobre els principals paràmetres i variables demogràfiques és igualment coneguda, es tracta de poblacions:

- majoritàriament joves, entre 25 i 35 anys, certament masculinitzades,
- amb un predomini de persones formades amb estudis secundaris de cicle llarg per sobre de les que només tenen estudis primaris (amb uns percentat-

ges respectius del 60 % i menys del 20 % pel que fa a la població estrangera a la demarcació de Barcelona el 2006);

- i majoritàriament ocupada en sectors econòmics ben concrets, com ara els **serveis** o la **construcció** i, en menor mesura, la **indústria**.

Finalment, l'abast geogràfic d'aquesta arribada immigratòria és força divers:

- La ciutat de **Barcelona**, altres centres metropolitans madurs i també les ciutats i viles localitzades al litoral concentren els volums més alts de població estrangera, tant en xifres absolutes com en valors relatius.
- La immigració estrangera també presenta valors relatius significatius a les **zones de caràcter més agrari** de l'interior, on la tradició pel que fa a les arribades de població transnacional era mínima fins a dècades recents.

Sabies que...

→ La població estrangera al Barcelonès representava el 21 % de la població total el 2020 i a territoris com Osona i el Garraf se situava al voltant del 15 %. Al bienni 2019-2020, va créixer més que la població autòctona a totes les comarques de la demarcació de Barcelona, sobretot al Berguedà, l'Anoia o el Moianès [amb increments del 10 % el 2020].

Òbviament, com que es tracta de fluxos migratoris que en general tenen una base econòmica, l'anàlisi dels valors relatius mostra que els municipis especialitzats en sectors econòmics que acostumen a necessitar mà d'obra de manera intensiva, com passa en la construcció i les activitats de serveis, registren valors importants de població estrangera amb una consolidació dels fluxos d'arribades de població d'ençà del final de la dècada del 1990.

Sabies que...

→ La població estrangera va passar del 3 % de la població total el 1998 al 14 % el 2006 a la província de Barcelona. Un patró incremental comú a tot Catalunya i també al conjunt de l'Estat.

En tot cas, els efectes de la crisi econòmica mostren clarament la dualització dels fluxos migratoris a partir del seu significat econòmic i social, amb diversos tipus de població estrangera distribuïda al territori en funció de la seva capacitat econòmica i nivell de renda.

En aquest sentit, és més que previsible la consolidació de territoris on la pobresa residencial i energètica es donarà cada vegada més la mà amb l'emergència de situacions de risc social, sobretot pel que fa a la població més jove i la població més gran.

Un context territorial i sociodemogràfic que fa evident el fet que el significat i ús social dels equipaments municipals educatius, esportius i de joventut ha de considerar el paper i la presència estructural de les migracions transnacionals i la població estrangera com a elements ja estables i atributs primordials de la demografia del territori de la demarcació.

4.3. LA NOVA CENTRALITAT DE LES CIUTATS INTERMÈDIES

Els guanys pel que fa a l'accessibilitat i la connectivitat, la reformulació de les activitats econòmiques —sobretot les industrials i terciàries— i una configuració del fet metropolità amb un caràcter cada vegada més regional han acabat d'atorgar un pes i rellevància estratègics a les anomenades «ciutats intermèdies».

Es tracta d'un conjunt de processos territorials que mostren, com a resultat, clares dinàmiques de redistribució de la població a partir, sobretot, de la importància de les migracions residencials, les quals s'han esdevingut amb continuïtat des de la dècada del 1990, primer als territoris d'urbanització més madura i després de manera general a les diferents àrees funcionals al voltant de tot el ventall de ciutats intermèdies que coexisteixen en el territori de la demarcació.

Caps de comarca i centres administratius i comercials tradicionals al territori de la província han adquirit rellevància territorial i han configurat una **xarxa de ciutats** que articula relacions funcionals d'ordre divers al territori de la província de Barcelona.

D'una banda, la mateixa expansió urbana d'aquestes ciutats ha determinat la progressiva qualificació urbanística de territoris abans perifèrics i no centrals. Han aparegut, així, **noves àrees de serveis o equipaments** amb jerarquia important que han afegit qualitat urbana i també significació col·lectiva en espais que abans no tenien centralitat, tot mostrant un nou caràcter prestacional del territori pel que fa a les demandes d'una població entesa ja en una escala metropolitana i regional.

D'altra banda, l'extensió sobre el territori del sistema global d'infraestructures de mobilitat ha afavorit que algunes ciutats intermèdies hagin adquirit un rol més específic en termes d'accessibilitat viària però també, en alguns casos, com a punt de transferència dins dels esquemes de transport i mobilitat regional.

Finalment, alguns àmbits de caràcter natural propers a ciutats intermèdies, com passa amb diverses àrees agrícoles, parcs naturals o rius metropolitans, massivament utilitzats actualment com a espais qualificats per a usos de lleure, esport, salut i apreciació paisatgística, constitueixen en l'actualitat un nou tipus de centralitat emergent al territori, pròpia del sistema d'espais lliures. Espais a cavall entre diversos municipis han esdevingut **prototips de la qualitat urbana** que ofereixen moltes ciutats intermèdies, definida a partir de nous atributs de qualitat de vida associats a l'ús intensiu i extensiu del sistema d'espais oberts.

Aquest nou paper de les ciutats intermèdies en un territori molt més integrat funcionalment i amb aquest nou rol molt més proactiu dels espais lliures mostra els potencials del paisatge com a element estructurador del territori i com a valor afegit pel que fa als equipaments educatius, esportius i de joventut, que poden clarament repensar-se també a partir d'aquestes noves consideracions.

4.4. LES MIGRACIONS RESIDENCIALS DERIVADES DE LA PANDÈMIA DE LA COVID-19 I LA CRISI ECONÒMICA

L'experiència de la pandèmia de la covid-19 va ser socialment traumàtica si es consideren els efectes negatius que va tenir sobre la salut de la població. Més enllà de les afectacions físiques, els impactes sobre la salut mental de la població han estat igualment importants, amb con-

seqüències greus per a col·lectius específics com el de la gent jove.

Les restriccions de la mobilitat, els nous requeriments d'ús dels espais públics i, sobretot, la duresa dels confinaments, van posar de manifest les mancances dels habitatges i els espais domèstics.

Exemple

Compatibilitzar el teletreball amb la formació a distància dels infants, per exemple, va fer evident la inadequació dels espais interiors, mentre que els protocols restrictius d'ús de l'espai públic limitaven l'experiència de vida.

En contrast amb aquesta situació característica de molts barris a les ciutats, els confinaments imposats per la gestió de la pandèmia a les viles i àrees rurals van ser molt menys feixucs per a la població, ja que les condicions de menor densitat de població i les característiques d'un entorn menys urbanitzat garantien les condicions de distància física entre persones.

Aquest fet diferencial i comparatiu constitueix la base explicativa d'un dels llocs comuns que s'han establert en el debat social i mediàtic postpandèmia de manera més clara: la suposada fugida de població dels entorns urbans més centrals, aglomerats i densos als entorns rurals pels avantatges comparatius entre un tipus d'hàbitat i un altre que l'experiència de la pandèmia va visibilitzar i instal·lar en l'imaginari col·lectiu.

Es tracta d'una dinàmica que ja s'havia copsat anteriorment a la pandèmia, a partir de conceptes nous com l'anomenada **naturbanització** (migracions residencials de ciutats a municipis petits propers a espais naturals protegits, per la qualitat paisatgística i natural) però que amb el nou context creat per la diferent experiència pandèmica a les ciutats més grans i als municipis petits ha cobrat una nova i clara rellevància.

Cal remarcar que l'anàlisi de les dades demogràfiques no resulta del tot conculent, ja que els estudis fets sobre la mobilitat de la població durant els tres anys de pandèmia mostren dinàmiques oposades.

D’una banda, s’ha demostrat que les dinàmiques de mobilitat de població de les ciutats a viles i pobles han estat molt més discretes del que es pressuposava i, en tot cas, han estat sempre filtrades per dos fets incontestables:

1. És un flux demogràfic limitat únicament als municipis rurals més vinculats amb les grans ciutats, tot perpetuant els vincles ja anteriorment existents relacionats, per exemple, amb els nínxols territorials històrics de la segona residència.
2. Són migracions residencials que deriven de decisions a partir d’un coneixement anterior del territori i, sobretot, en funció de les capacitats, diferents segons els estrats socials i els nivells de renda, de continuar mantenint l’ús segmentat de la ciutat a conveniència.

Sabies que...

→ Les àrees que guanyen població són municipis petits més funcionalment connectats amb centralitats metropolitanes i regionals, com passa en el cas de la demarcació de Barcelona [Pirineu, Costa Brava o Daurada i centralitats de segon i tercer ordre a la regió metropolitana].

A banda d’aquestes constatacions que deriven de l’anàlisi concreta de les sortides i entrades de població en uns municipis i uns altres, costa d’encaixar en una explicació coherent del fenomen que les famílies més afectades per les condicions més negatives del confinament —en no poder comptar amb un habitatge prou gran ni de prou qua-

litat o viure en barris massa densificats— hagin estat les responsables d'un suposat èxode urbà cap a localitzacions més rurals i poblacions més petites.

En altres paraules, sense capacitat econòmica per accedir a un habitatge més ben equipat i de més superfície en un barri de menys densitat, resulta difícil pensar que es podria plantejar una decisió econòmica de l'envergadura que la mobilitat residencial per causa de la covid suggereix.

Sí que resulta molt més plausible pensar que les famílies responsables d'aquestes sortides de població de les ciutats més grans responen a un triple patró que proposa situacions que no només no són excloents sinó que, al contrari, poden coincidir fàcilment en termes estadístics:

1. Famílies que eren propietàries de segones residències en entorns rurals i, per tant, tenien l'opció de convertir-les en primera residència a l'abast.
2. Unitats familiars amb categoria socioprofessional fàcilment vinculable al **teletreball**, la qual cosa faria més factible la decisió de la mobilitat residencial.
3. Famílies que ja havien decidit o s'estaven plantejant el canvi de residència com una **possibilitat en el futur proper** però que van avançar la seva decisió com a resposta a les dificultats imposades per la pandèmia.

Des d'aquestes anàlisis, per tant, no sembla argumentable que la marxa de població urbana pot tenir estatus de tendència, més enllà de les dades puntuals.

D'altra banda, però, les dades de població de les ciutats grans mostren, efectivament, una pèrdua efectiva de població de manera continuada durant els anys de pandèmia.

El fet que un resultat demogràfic com el que es discuteix pugui obeir a una relació de causes diferents dificulta, sens dubte, resoldre la qüestió de si es pot parlar o no d'una onada migratòria que, en realitat, obeeixi a motius de salut i de qualitat d'hàbitat.

Exemple

La mateixa ciutat de Barcelona, després de perdre població de manera continuada des del 2020, ha tornat a guanyar un total de 16.744 habitants d'acord amb les últimes xifres padronals disponibles (octubre 2022).

Aquesta natura multicausal obliga, per exemple, a considerar diverses causes en la pèrdua d'habitants de les ciutats:

- El paper de la **crisi econòmica**, incrementada exponencialment per la pandèmia i suportada, sobretot, per les famílies més vulnerables i amb menys renda.
- El continu increment **dels preus de l'habitatge**, en realitat, podria haver estat el detonant de moltes decisions de canvi residencial que ja s'anaven gestant de temps enrere i que l'experiència de la covid ha acabat de posar sobre la taula.
- La vinculació entre el context de **rigidesa de l'oferta laboral** de qualitat als àmbits més urbans i la **sensibilitat ambiental** que avalua de manera positiva la vida als entorns menys urbanitzats, i que pot explicar decisions de població jove amb projecte familiar que van veure en el moment de la pandèmia la possibilitat d'assajar una nova aposta vital fora ciutat.

Els fenòmens de migració residencial de les àrees més denses i urbanitzades a municipis més petits amb hàbitats agrícoles i naturals representa un element de diagnòsi important, sobretot de cara a repensar el paper territorial dels equipaments educatius, esportius i de joventut actualment existents en aquests municipis de grandària inferior.

Els equipaments municipals en el context de les tendències actuals de crisi

05.

Els municipis s'enfronten avui a nous reptes que tenen a veure, d'una banda, amb l'oportunitat d'assolir els objectius globals que deriven de plantejaments ambiciosos i de futur, actualment força consensuats pel que fa a les agendes de l'acció pública, com l'Agenda 2030 i els Objectius de Desenvolupament Sostenible, però també, d'una altra banda, amb **tres grans crisis** que afecten el caràcter mateix de l'espai viscut com a entorn útil i hàbil per a la vida col·lectiva:

- L'emergència climàtica.
- L'increment de la intolerància i les desigualtats.
- La malfiança envers la democràcia.

En primer lloc, la **crisi ambiental** derivada dels efectes, cada vegada més palpables i clars, del canvi climàtic ha guanyat ja un caràcter d'urgència a partir del seguit de fenòmens associats a l'escalfament de l'ambient, amb tot de conseqüències que van de la repetició i la persistència de fenòmens meteorològics extrems a la nova dimensió territorial que presenten problemàtiques ja conegudes com les inundacions o els incendis forestals de cinquena i sisena generació.

Una situació que ja és d'emergència climàtica, i que ha forçat governs i autoritats locals a plantejar estratègies no només de **sostenibilitat** sinó, sobretot, de **resiliència**, per tal de minvar la creixent vulnerabilitat del territori i capacitar-lo per poder adaptar-se durant i després dels episodis de xoc i estrès climàtic que seran cada vegada més freqüents, continus i constants en el temps.

És a partir de la constatació d'aquesta situació de crisi ambiental sense precedents que actualment s'està activant tot un nou i innovador protocol d'acció pública que combina tant les estratègies de mitigació del canvi climàtic com d'adaptació pel que fa als seus efectes, importants i variats.

En segon lloc, la **desigualtat i la intolerància** són dues vessants d'una mateixa problemàtica: el difícil encaix entre una societat cada vegada més complexa i diversa (gènere, edat, diversitat funcional, origen, cultura i condició social) i les fortes desigualtats econòmiques i socials, incrementades encara més des de l'esclat de les bombolles immobiliàries i el començament de la **crisi global** el 2008.

En un context, per tant, de «diversitat desigual», la multiplicació dels factors d'exclusió entre la població coexis-

teix amb la mínima capacitat per acceptar les bases de les diferències que modelen una societat malauradament molt més multicultural que no pas intercultural en el moment present.

En aquest sentit, el concepte de **multiculturalitat** fa referència a la coexistència d'una diversitat de cultures en un mateix lloc sense, però, que es donin les condicions per a un intercanvi enriquidor. Ans al contrari, les comunitats pertanyents a cultures diferents viuen de manera relativament aliena sense generar intercanvi ni relació social rellevants.

La idea d'**interculturalitat** contempla un context diferent, caracteritzat, precisament, per l'existència d'interacció cultural entre les diferents comunitats representants de cultures diverses.

En tercer lloc, la malfiança envers la política i la indiferència pel que fa a les polítiques que caracteritza la societat actual han acabat engendrant, finalment, una clara **difidència envers la democràcia**.

Aquest procés ha coincidit en el temps, a més, amb la **irrupció de les tecnologies** digitals de consum massiu, que han desenvolupat en un termini de temps molt breu el contacte constant amb les xarxes socials i els anomenats *social media*, mecanismes d'informació que, a banda dels avantatges obvis que deriven de la rapidesa i la comoditat pel que fa a l'accés a la informació, comporten també dos riscos molt clars:

- L'expansió de l'anomenada *infoxicació* (informació tòxica), que fa que **notícies falses** puguin crear estats d'opinió clarament antidemocràtics.
- La manera com els algoritmes determinen el tipus d'informació a la qual s'accedeix, sempre en funció de paràmetres associats al perfil del consumidor, fa que les persones acabin molt més exposades a un tipus d'informació que confirma i reforça la seva pròpia opinió i, per tant, les fa molt menys proclius al debat i a l'acceptació de punts de vista diferents i alternatius, qüestions mínimes en termes del funcionament bàsic d'una societat democràtica.

La confluència en el temps d'aquesta triple crisi planteja una necessitat i alhora una oportunitat als municipis si es

contemplen les possibilitats d'adaptar els equipaments per fer front a aquests reptes. Redefinir i, sobretot, re-significar els equipaments públics municipals permetria poder augmentar la seva capacitat física, relacional i, sobretot, prestacional, en el sentit de les noves demandes que el context actual planteja, la qual cosa representa tot un desafiament a entomar des de les agendes públiques locals.

En altres paraules, els equipaments col·lectius, sobretot els de caràcter educatiu, esportiu o relacionats amb els serveis a la joventut, poden replantejar-se no només per contribuir a assolir de manera estratègica els objectius que deriven de l'Agenda 2030 i els Objectius de Desenvolupament Sostenible, sinó també per tenir un paper essencial en la resolució de l'escenari de crisi ja descrit.

Ara bé, per tal d'assolir aquest objectiu, cal tenir ben present, i de manera realista, els canvis que actualment dibuixen una societat ben diferent de la que caracteritzava els municipis i la gestió municipal a la dècada del 1980.

5.1. ELS EQUIPAMENTS I LA SEVA RESPOSTA A LA TRIPLE CRISI

És obvi que aquest replantejament del model d'equipaments ha de poder llegir les casuístiques d'una societat fruit de la transformació accelerada que s'ha operat durant les últimes dècades però també les conseqüències dels últims canvis més recents, directament derivats de la confluència de la crisi econòmica del 2008 i els tres anys de pandèmia global de la covid-19. Per tant:

- Pel que fa als equipaments educatius, al repte que representa la interacció intercultural, en una societat nova, caracteritzada, com s'explicava anteriorment, per la **diversitat**, se sumen tot de qüestions relatives a la **revolució digital**, amb noves consideracions pel que fa no només a l'accés a la informació sinó a la conversió d'aquesta en coneixement.
- Pel que es refereix als equipaments esportius, la **importància dels estils de vida** diferenciats i saludables ha situat la pràctica esportiva en l'eix de tot un seguit d'hàbits culturals i de comportament que s'han acabat de confirmar després de la pandèmia, de manera que es registren noves demandes que caracteritzen l'esport com a element substantiu i substancial pel que fa a l'ús del territori en l'escala local.
- En el cas dels equipaments juvenils, considerant que s'adrecen a la població jove, un grup humà especialment sensible als canvis socials, s'han de tenir en compte les mutacions que han transformat la vida social. En aquest sentit, tal com destaca literalment l'informe sobre els equipaments juvenils abans esmentat, val la pena assenyalar **tres aspectes principals**:
 - L'**impacte diferencial de la crisi econòmica**, molt més intensa pel que fa a les edats joves, amb la paradoxa que generacions de joves més ben formades experimenten greus dificultats per construir un projecte vital digne a causa de la manca de recursos.
 - La **major capacitat dels joves per accedir a la informació**, a partir de mecanismes de realització i socialització que atenen noves fórmules d'entreteniment, oci i diversió.
 - El **procés global de digitalització** de la societat ha canviat intensament la vida social dels joves;

el fet de ser nadius digitals fa que augmenti exponencialment la seva capacitat per singularitzar-se i proposar estils de vida diferents, tot configurant un grup de població extremament divers i plural.

Saber-ne més

→ «Els equipaments juvenils: reflexions, certeses i reptes» [2017], informe editat per la Diputació de Barcelona [Oficina del Pla Jove, Gerència de Serveis d'Igualtat i Ciutadania, Àrea d'Atenció a les Persones].

robusta el **principi d'inclusió i accés universal equitatiu** per part de tota la ciutadania.

Des d'aquest punt de vista, els equipaments constitueixen un instrument estratègic per tal de combatre les múltiples formes de segregació, algunes de conegudes i altres d'incipients, que la societat actual representa pel que fa a la vida quotidiana dels individus i les famílies.

Uns equipaments accessibles no només incideixen sobre l'accessibilitat física, sinó que contempen també la diversitat de vessants socials, econòmiques i culturals mitjançant les quals s'expressa l'exclusió.

5.2. ELS QUATRE GRANS OBJECTIUS DE FUTUR

Així doncs, la triple crisi i el conjunt de canvis que han transformat la vida social en les últimes dècades i també recentment configuren un escenari de reptes i problemàtiques certament nou, on el paper dels equipaments ha d'anar més enllà de la simple oferta i provisió d'una sèrie de serveis públics col·lectius.

És a partir d'aquesta consideració que el projecte «Equipaments 2030: responsables i educadors» ambiciona una transformació tangible i efectiva dels equipaments, per tal de reformular-los en funció de quatre grans objectius de futur ben específics i concrets:

1. **Afavorir la participació ciutadana.** Implica considerar els principis de la governança per tal de fomentar una ciutadania molt més activa i proactiva.

La idea democràtica de comunitat es pot reforçar clarament a partir de la consideració dels equipaments com una veritable **xarxa de benestar ciutadà** arrelada al lloc. Una estructura col·lectiva per a la comunitat des de la qual garantir que la participació no sigui un fi en si mateix sinó un mitjà per tal d'assajar nous llindars de cogestió i autogestió ciutadanes. Uns equipaments participatius, per tant, constitueixen la clau de volta per tal de consolidar aquests objectius d'una manera estructural i duradora.

2. **Assegurar l'accessibilitat de les persones** significa treballar per a l'equitat col·lectiva, activant de manera

3. **Afavorir la igualtat en totes les seves dimensions** equival a assumir que la dignitat de les persones ha esdevingut un objectiu irrenunciable si es parla del bon govern en l'escala local.

Les formes que prenen la discriminació i la violència en el moment actual exigeixen noves respostes que assegurin la **convivència** i el **diàleg** de tipus intergeneracional, intercultural, de gènere i també interseccional. Uns objectius que impliquen, necessàriament, el conreu proactiu de la diversitat i els valors cívics, de manera que la coneguda idea paraigües de la «societat educadora» es reflecteixi i comenci a construir-se, en realitat, des d'uns equipaments igualment educadors.

4. **Garantir la sostenibilitat en el context actual de canvi climàtic** obliga a considerar el principi de la **resiliència** com a primera estratègia ambiental.

Oferir a la ciutadania uns **equipaments ambientalment responsables i compromesos** amb l'eficiència energètica o l'economia circular representa un repte tan necessari com pendent de construcció, atès que són demandes que no s'havien plantejat mai fins ara amb aquest nivell de concreció i urgència. Uns equipaments, per tant, sostenibles i més ambientalment prestacionals constitueixen l'element per assolir uns hàbitats ciutadans més ben adaptats als requeriments que el canvi climàtic imposa.

Els equipaments municipals i els reptes de l'Agenda 2030 i els ODS

06.

Com s'ha explicat, la consideració dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) és un gest obligat en l'articulació no només conceptual sinó també operativa del projecte transformador.

Val la pena, en aquest sentit, subratllar quins són els ODS concrets i específics que temàticament i en termes de contingut estarien més en relació amb les característiques i, sobretot, les ambicions del projecte d'acord amb la definició que proposa Nacions Unides, mitjançant el seu Departament d'Afers Econòmics i Socials:

- **ODS 3. Salut i benestar.** Garantir una vida sana i promoure el benestar per a totes les persones de totes les edats.
- **ODS 4. Educació de qualitat.** Garantir una educació inclusiva, equitativa i de qualitat i promoure oportunitats d'aprenentatge durant tota la vida per a tothom.
- **ODS 5. Igualtat / Equitat de gènere.** Aconseguir la igualtat de gènere i empoderar totes les dones i nenes.
- **ODS 7. Energia neta i assequible.** Garantir l'accés a una energia assequible, segura, sostenible i moderna per a totes les persones.
- **ODS 9. Indústria, innovació i infraestructures.** Construir infraestructures resilents, promoure la industrialització inclusiva i sostenible i fomentar la innovació.
- **ODS 10. Reducció de les desigualtats.** Reduir les desigualtats en i entre països.

- **ODS 11. Ciutats i comunitats sostenibles.** Aconseguir que les ciutats i els assentaments siguin inclusius, segurs, resilents i sostenibles.
- **ODS 13. Acció climàtica.** Adoptar mesures urgents per combatre el canvi climàtic i els seus efectes.
- **ODS 17. Aliança pels objectius.** Enfortir els mitjans per implementar i revitalitzar l'Aliança Mundial per al Desenvolupament Sostenible.

Per tant, el projecte transformador «Equipaments 2030: responsables i educadors» està clarament alineat amb els ODS, atès que es proposa:

La transformació activa dels equipaments i també dels espais públics que configuren els seus entorns físics de proximitat en espais capdavanters i educadors pel que fa a la promoció de la salut i el benestar; la provisió d'una educació de qualitat; la garantia de l'equitat de gènere; l'accés a l'energia assequible i no contaminant; l'impuls a la innovació i millora de les infraestructures; la reducció de les desigualtats; la vertebració de ciutats i comunitats sostenibles i resilents, i l'acció pel clima, sempre des de l'establiment d'aliances per tal d'aconseguir tots aquests objectius.

Reptes actuals dels equipaments municipals educatius, esportius i de joventut

07.

Tal com s'indicava en el punt primer de presentació i contextualització, el projecte transformador subratlla dos aspectes certament innovadors pel que fa al disseny i el nou paper que han de tenir els equipaments educatius, esportius i de joventut al territori de la demarcació de Barcelona: la idea d'uns equipaments «responsables» i «educadors».

Com s'ha explicat, la necessitat d'integrar criteris de sostenibilitat no només ambiental sinó també social i econòmica en relació amb el disseny i la gestió dels equipaments; el potencial per constituir aquests centres de la vida social municipal en plataformes privilegiades per a la transmissió i comunicació d'aquests objectius de compromís i sostenibilitat entre les persones, i, finalment, la promoció de llindars suficients de participació activa en iniciatives orientades envers la incorporació progressiva i plena d'aquest conjunt de valors i liderades des dels equipaments educatius, esportius i de joventut, representen la clau de volta del projecte transformador i sintetitzen el contingut real dels conceptes «responsable» i «educador» quan es considera la transformació i la resignificació dels equipaments locals que el projecte ambiciona.

Ara bé, la possibilitat d'esdevenir un equipament responsable i educador, i poder assolir els objectius en termes de participació, accessibilitat, igualtat i sostenibilitat que el projecte transformador es planteja, no depèn únicament dels pressupòsits i objectius de l'acció pública. També és important **considerar el tipus de societat i de territori** de la manera més actualitzada possible.

Ja s'han avançat anteriorment alguns processos integrals que han transformat la societat i el territori durant les últimes dècades.

Hi ha, però, qüestions nodals que configuren un seguit de **problemàtiques i urgències** ben presents en el moment actual i que poden dificultar l'assoliment d'aquests objectius.

Cal mencionar, en primer lloc, la reflexió sobre les desigualtats que continuen existint en la nostra societat marcadament per les diferències entre dones, homes o persones amb altres identitats. Aquestes desigualtats travessen tots els àmbits, i l'ús de l'espai i dels equipaments públics no en són aliens.

Des de fa dècades, l'urbanisme amb perspectiva de gènere i els estudis urbans feministes utilitzen el gènere com a categoria d'anàlisi per reconèixer i visibilitzar les diferències en l'ús i el gaudi dels espais, el disseny de les activitats, la percepció de seguretat, la connectivitat o la participació en la presa de decisions, això entre altres dimensions. Igual que en l'espai públic, els equipaments constitueixen espais on es poden reproduir desigualtats i situacions de violència en les seves diverses formes i, per tant, és necessària una **aproximació des d'una perspectiva de gènere interseccional**.

El concepte d'interseccionalitat, introduït pel moviment feminista, fa referència a la necessitat de trencar amb una concepció única del que significa ser dona i examinar com s'interrelacionen els sistemes de gènere, racialització, classe social, identitat sexual, diversitat funcional, origen o estat migratori.

Als vells i coneguts reptes com el que acabem d'esmentar se n'hi afegeixen de nous que es discuteixen amb més aprofundiment tot seguit.

1. Es plantegen els **reptes** que representen una nova estructura social caracteritzada i essencialment definida per la diversitat cultural.
2. S'assenyalen els elements que, de la mà de la revolució tecnològica, configuren **noves «esquerdes digitals»** entre la població.
3. Es detallen aspectes clau del necessari vincle entre **sostenibilitat i resiliència**, a partir de la consideració de la situació d'urgència ambiental que representen ja actualment els múltiples i variats efectes del canvi climàtic sobre el territori.

Mentre que les dues primeres temàtiques es relacionen clarament amb el primer, el segon i el tercer pilars que considera el projecte [la igualtat, l'accessibilitat i la participació], la tercera discussió s'orienta molt més envers les implicacions que representa el quart pilar [la sostenibilitat].

7.1. UNA NOVA ESTRUCTURA SOCIAL ESSENCIALMENT DEFINIDA PER LA DIVERSITAT CULTURAL

L'arribada de grans contingents de població estrangera fa que la presència immigrada es manifesti tant en termes geogràfics, amb processos molt clars de **segregació urbana i exclusió social**, com pel que fa als hàbits socials i usos d'atributs essencials de l'espai urbà com és l'espai públic.

Així, la confluència o la juxtaposició de diferents pràctiques socials, hàbits culturals, llengüatges o maneres de vida diverses acostuma a articular processos de negociació a l'hora d'afirmar les pròpies i diverses particularitats pel que fa a l'ús del territori, i es produeixen interessants i innovadors processos d'**hibridació cultural** i de modificació fins i tot dels referents identitaris.

Des del punt de vista de les polítiques públiques, la gestió d'aquesta diversitat cultural de l'espai urbà i del territori troba en els equipaments el lloc privilegiat on copsar aquestes diferències culturals i on plantejar l'acció pública des de **tres grans principis** avui dia força consensuats:

1. L'abandonament de la idea del «relativisme cultural» en favor del concepte de «multiculturalitat».
2. La transició del concepte de «multiculturalitat» al d'«interculturalitat».
3. La innovació pel que fa al disseny dels equipaments des de la perspectiva intercultural.

7.1.1. L'abandonament del relativisme cultural pel concepte de multiculturalitat

Els principis del relativisme cultural, per definició, presenten un difícil encaix quan es tracta de les polítiques públiques, ja que el fet de negar la capacitat de fer judicis de valor sobre una cultura concreta implica que qualsevol pràctica cultural, fins i tot les que poden atemptar contra drets democràtics, fonamentals o humans, hagi de ser acceptada, tot renunciant a la seva gestió.

L'evolució de les polítiques públiques, però, mostra que el rebuig a les violències i discriminacions i la cerca d'un necessari **encaix amb els drets ciutadans** han estat la

norma a l'hora d'avaluar pràctiques socials i culturals de la població immigrada.

Sabies que...

→ El **relativisme cultural** es va desenvolupar com a concepte des de l'antropologia en resposta a la visió etnocèntrica de l'evolucionisme clàssic, emfatitzant els trets diferencials i els valors de cada cultura i entenent una situació d'igualtat avaluant les seves característiques en el context en què apareixen i no en un altre.

7.1.2. La transició del concepte de multiculturalitat al d'interculturalitat

El concepte de multiculturalitat assenyalava igualment l'existència d'una multiplicitat de cultures i emfatitzava, sobretot, el **valor de la diversitat**, de manera que subratlla l'exigència del reconeixement de cultures minoritàries o col·lectius immigrants, posant èmfasi en l'acceptació de les seves diferències en un context en què hi ha una cultura dominant. És, però, una diversitat encaixada en el sistema de coordenades i valors de la societat d'acollida.

Així, les posicions multiculturalistes alerten sobre la necessitat d'**evitar els processos d'estigmatització, dominació i exclusió** que poden produir-se si no es reconeixen els trets distintius culturals de la comunitat immigrada i lluny de l'horitzó del relativisme. Al mateix temps, aquest èmfasi sobre una estructura cultural diversa en el territori no preveu ni implica, en realitat, un contacte, intercanvi o influència entre les diferents cultures representades en un territori.

Pel fet de subratllar les diferències entre cultures i proposar una representació de la població immigrada no en funció d'objectius de ciutadania igualitària sinó específicament a partir de la seva identificació com a grup amb uns trets culturals essencialment diferents [ètnics, racials o religiosos], una orientació multiculturalista de les polítiques públiques pot acabar propiciant, paradoxalment, situacions de **separació de grups socioculturals**. La **segregació** de vegades deriva en contextos d'**exclusió social i marginalització** que acaben per estigmatitzar àrees del territori, just el que el concepte es proposava evitar.

El concepte d'interculturalitat fa un pas més enllà en la diagnosi de la diversitat cultural per defensar la necessitat de **convivència, relació i interacció entre cultures** en un mateix territori, plantejant un intercanvi sense supremacismes i una aposta pel diàleg intercultural. De fet, la perspectiva intercultural sorgeix com a resposta a les mancances dels models tradicionals d'assimilació o integració cultural, acceptant la diversitat i la complexitat de les societats actuals i en un marc de respecte dels principis democràtics, recollint alhora alguns objectius dels models i visions anteriors.

Sabies que...

→ De les **perspectives assimilacionistes** o integradores es manté la idea clau d'igualtat. De les **posicions multiculturalistes** es conserva la idea de la diversitat cultural afegint-hi, però, la innovació que representa la «interacció positiva» [D'Alessandro, 2021], que emfatitza les possibilitats de construir comunitat i enfortir la cohesió social en subratllar els valors comuns per sobre de les diferències culturals i defensant la interacció entre ciutadans de perfils i orígens socioculturals diversos per reconèixer i garantir el valor que representa el capital humà, social i cultural de la immigració.

ment drets econòmics i en un context de polítiques d'assimilació o integració cultural adquiririen únicament drets civils i socials, l'aplicació de polítiques públiques inspirades pel multiculturalisme representaria l'**accés també als drets culturals**, i la posada en pràctica d'estratègies interculturals afegiria el valor de construcció de comunitat i cohesió social.

D'acord amb els objectius suggerits pel Consell d'Europa, la perspectiva intercultural es recolzaria en l'anomenat «triangle intercultural» que estableix els tres principis bàsics d'**igualtat, reconeixement de la diversitat** i, sobretot, **interacció positiva**.

Des d'aquest punt de vista, la interacció s'oposa a la segregació i a la simple coexistència, i s'entén com una derivada de la convivència i un pas previ per afavorir el sentit de pertinença compartida que contribueixi a crear un nou sentit del lloc, del lloc intercultural que representa un territori comú compartit en l'escala del municipi.

Així, mentre que en un context de poblacions immigrades que arriben a la societat d'acollida en termes de «treballador convidat» les persones novingudes tindrien única-

En el camí que porta de la interculturalitat a la inclusió, el paper d'alguns elements és crucial quan es tracta de crear les condicions adequades per tal que els principis del trian-

gle intercultural es puguin desenvolupar. El paper de l'espai públic i els equipaments resulta estratègic per poder aprofitar la diversitat entesa no com un problema sinó com un recurs i un avantatge competitiu (Wood; Landry, 2007 o D'Alessandro, 2021), de manera que la mirada intercultural efectivament pot prendre suport sobre aquests dos instruments de política pública, tant per tractar i mediar en els conflictes culturals relacionats amb la gestió de la diversitat com per adequar les condicions de la governança local, tot adaptant les institucions, els serveis i els equipaments a les noves necessitats i demanda d'una població ja definitivament diversa.

Encara més, a partir de nous dissenys de l'espai públic i les seves funcions, d'una banda, i de la implementació de nous programes i activitats als equipaments, de l'altra, és possible conrear de manera proactiva un procés d'implantació en relació a la ciutadania dels principis de la integració intercultural.

En particular, a partir de tres elements principals:

- La **igualtat**, per evitar l'aflorament de situacions de discriminació ètnica o de gènere i posant l'accent sobre la necessària interseccionalitat.
- La **diversitat**, entesa com una font de resiliència, vitalitat del territori i, sobretot, innovació.
- La **interacció intercultural**, la pedra angular de la pedagogia de la societat intercultural i que es basa en la creació de les condicions òptimes per afavorir el major nombre de trobades i intercanvis de base quotidiana entre persones de cultures i característiques diferents (D'Alessandro, 2021).

7.1.3. Els dissenys dels equipaments des de la perspectiva intercultural

És en aquest sentit, més proactiu, que la reformulació dels espais públics i equipaments com a nous espais «multicapa», dotats d'una multiplicitat de funcions, però sobretot definits des d'una aproximació més prestacional i adaptada al nou context que representa la diversitat cultural, esdevé clau per dissenyar tant físicament com relacional la veritable societat cosmopolita, encara en construcció, que exigeix l'objectiu de la integració intercultural.

Exemple

Els projectes «Superkilen» [2012] o «Place for everyone» [2009] a Copenhaguen són exemples de disseny dels espais públics amb perspectiva intercultural. Permeten establir les bases per a una millor integració intercultural: visibilitzant les condicions de diversitat de la comunitat local a partir de les referències als seus trets culturals diferencials en el mateix disseny físic de l'espai públic, pel que fa al primer cas; o amplificant l'ús comunitari de l'espai local a partir d'una reformulació del mobiliari d'ús cívic, en el segon.

Pel que fa a la gestió proactiva en termes d'interculturalitat dels equipaments, les propostes més innovadores tenen a veure amb el **disseny físic de les instal·lacions** — millora de l'accessibilitat o entorns de proximitat més segurs i compartits — però, sobretot, amb la seva concepció com a focus o nodes de creació de sentit intercultural.

En altres paraules, són projectes que emfatitzen el paper dels equipaments al territori com a motors d'integració i d'inclusió intercultural, a partir del desenvolupament d'un ampli ventall d'iniciatives i activitats que acaben configurant una veritable estratègia i una agenda d'interculturalitat.

Exemple

Alguns projectes internacionals com ara l'experiència Scuola Diffusa a la ciutat italiana de Reggio Emilia —on equipaments de diferents tipus van disposar una estructura de treball cooperatiu en xarxa durant la pandèmia de la covid-19 per tal que els infants poguessin continuar la vida escolar amb una mínima incidència— representen bones pràctiques d'interès.

En la **demarcació de Barcelona** són cada vegada més freqüents les iniciatives pel que fa a la gestió dels equipaments que incideixen sobre alguns dels aspectes clau o pilars de la interculturalitat, com passa en centres educatius a Cerdanyola del Vallès o Manresa, en què a partir del treball cooperatiu es dissenyen activitats orientades a la conscienciació col·lectiva pel que fa a la necessitat i els beneficis de la inclusió i la cohesió social.

Destaca l'aprofitament de funcions bàsiques de l'equipament per afegir una més gran performati-

vitat en termes d'interculturalitat, com passa amb l'experiència d'Arbúcies i els menjadors escolars col·lectivitzats als centres escolars del municipi per tal de treballar l'educació en valors i qüestions com l'equitat de gènere o les diferents vessants de la cohesió en l'escala comunitària.

És en aquesta multiplicitat de sentits que el paper dels espais públics i, sobretot, dels equipaments locals educatius, esportius i de joventut esdevé cabdal a l'hora de contribuir a crear les condicions òptimes per al desenvolupament de la nova societat intercultural en l'escala municipal.

7.2. EL PROCÉS GLOBAL DE DIGITALITZACIÓ I LA CRONIFICACIÓ DE NOVES «ESQUERDES DIGITALS»

Des de la dècada del 1990, el procés global de digitalització de la societat ha estat, sens dubte, el tret més significatiu pel que fa a la transformació del territori, no només atenent una amplíssima diversitat de mutacions urbanes, sinó també pel que es refereix als canvis en els estils de vida i l'emergència definitiva d'una veritable cultura digital que s'expressa en noves formes de treball, consum o lleure, i també en una nova formulació de les relacions socials, familiars i col·lectives.

Així doncs, la progressiva implementació de les infraestructures digitals ha anat possibilitant noves situacions econòmiques, socials i culturals a partir de l'ús d'espais electrònics, la telecomunicació en entorns digitals i la interacció amb contextos virtuals.

Una veritable revolució integral i transversal de les societats heretada del segle xx, que implica el contacte, cada vegada més quotidià, continu i constant, amb dispositius que no només garanteixen l'ús eficient del ciberespai sinó que, sobretot, ofereixen una màxima portabilitat, i així la interacció digital es produeix de manera simultània a la mobilitat física, la qual cosa explica la seva promiscuïtat i capacitat per ocupar qualsevol àmbit de vida.

Progressivament, una diversitat d'esferes associades al territori han adoptat i s'han adaptat al nou paradigma digital:

- La **producció econòmica** ha incorporat els criteris de la indústria 4.0 i 5.0, i defineix ja els seus objectius pel que fa als processos de fabricació o la concepció del valor afegit a partir d'innovacions tecnològiques com la impressió 3-D o l'anomenat internet de les coses (IoT).
- Les **ciutats** han adoptat les innovacions derivades de conceptes com la smart city o la smart mobility, i plantegen nous «ecosistemes de mobilitat» des de la gestió del big data, implementen infraestructura digital en la gestió dels serveis urbans i desenvolupen les activitats d'alta innovació tecnològica que caracteritzen l'economia urbana del coneixement.
- Els habitants assagen **noves formes de treball, oci, consum i relacions socials** a partir de la gestió digital de cada vegada més aspectes de la seva vida quotidiana, de manera que, més enllà del contacte amb els estris i dispositius propis de la revolució digital, experimenten canvis radicals pel que fa als seus hàbits, valors i comportament territorial.

Però de la mateixa manera que és innegable el progrés de la digitalització i la profunda transformació que ha significat pel que fa al territori i les persones, aquesta accelerada mutació, tant contundent en els seus efectes com concentrada en el temps, ha mostrat des del primer moment de la seva ràpida expansió un **greu risc d'exclusió**, el qual s'expressa tant en termes territorials com socials.

En aquest sentit, les diagnòstics més actuals mostren clarament que existeixen col·lectius amb prou personalitat demogràfica per ser considerats exemples de desigualtat social tecnològica i territorial.

Exemple

Aquestes desigualtats es mostren de manera molt clara, per exemple, en la població envellida als nuclis de població de menor jerarquia i rurals, però també en altres poblacions urbanes que experimenten cada vegada més dificultats per adaptar-se a la multiplicació d'entorns digitals i virtuals quan es tracta de desenvolupar-se en les més variades esferes de la vida [l'educació, el consum, el món laboral, la mobilitat].

Efectes d'edat i generació, d'una banda, i exclusions en funció del gènere i la renda, de l'altra, es barregen així tot

explicant els nous continguts d'una nova esquadra digital, diferent a la que es va definir a finals del segle xx, quan, ingènuament, es pensava que la igualtat digital s'aconseguiria simplement garantint la connectivitat i l'accés material als estris tecnològics.

En realitat, la digitalització de pràcticament totes les esferes de la vida al territori representa nous escenaris en què la **desigualtat davant la tecnologia digital** es mostra no només en una, sinó en moltes i diverses esquadres digitals.

En efecte, les condicions actuals de la desigualtat tecnològica no tenen tant a veure amb la cobertura de les xarxes digitals de telecomunicació, la connexió o penetració d'internet a les llars, l'accés a terminals intel·ligents per part de les persones o les possibilitats d'ús dels dispositius digitals com a usuaris. En realitat, la bretxa digital s'expressa actualment, i s'expressarà en el futur immediat, d'una manera més subtil però també més profunda, a partir de qüestions com ara:

- El tipus d'ús que es fa de la tecnologia digital i les motivacions associades, les quals varien sensiblement en funció de variables com l'edat, el nivell d'instrucció i la categoria sociolaboral.

- La qualitat de l'ús que es fa de la tecnologia digital, estretament vinculat a factors d'ordre social i socio-demogràfic, de manera que es poden distingir diferents tipologies d'usuari o perfils digitals pel que fa a la població.
- La capacitat d'adaptació i actualització del domini d'uns instruments i entorns digitals en contínua transformació per part de l'usuari.
- Les destreses per tal de fer el pas de l'accés a informació a la producció de coneixement que possibiliten les tecnologies digitals a partir del seu ús adequat i intencional.

És a partir d'aquests nous factors d'avaluació de l'ús de les tecnologies de la informació i la telecomunicació que s'evidencien diverses esquadres digitals que tenen a veure amb:

- el gènere,
- el factor generacional,
- el nivell de renda,
- el nivell d'instrucció i
- la situació laboral.

Sabies que...

→ Aquests paràmetres de desigualtat davant la tecnologia digital s'han vist encara més subratllats a partir dels **impactes diferencials de la pandèmia de la covid-19**, de manera que l'augment exponencial de les activitats en format digital per part de la població ha deixat al descobert també el fet que algunes condicions de segregació que ja es creien superades —la disponibilitat física de dispositius digitals o la connectivitat i l'accés a internet, per exemple— encara persisteixen en els col·lectius més vulnerables.

És en relació a aquesta multiplicitat de problemàtiques i vies d'exclusió diverses que el paper dels equipaments locals educatius, esportius i de joventut esdevé cabdal a l'hora de contribuir a crear les condicions òptimes per combatre les velles i les noves esquadres digitals en l'escala municipal.

7.3. DE LA SOSTENIBILITAT AMBIENTAL A LA RESILIÈNCIA TERRITORIAL: CANVI CLIMÀTIC I VULNERABILITATS

L'actual emergència climàtica situa certament nous interrogants sobre un model de territori problematitzat en el moment actual, on un ampli ventall de qüestions directament vinculades amb el metabolisme urbà i territorial ja formen part de les agendes de l'acció pública:

- El cicle dels materials.
- L'ús de l'energia i el plantejament de l'eficiència energètica.
- El consum i la gestió de recursos naturals, com l'aigua.
- Finalment, qüestions òbvies i urgents com la minimització, el reciclatge i una millor gestió dels residus, plantejats com un recurs des de la perspectiva de l'economia circular.

La conclusió immediata de qualsevol **diagnosi sobre els models de societat i de territori** actualment vigents és, en realitat, força evident, i té relació amb:

- **El consum indiscriminat de recursos.** L'articulació social i territorial de la vida de les persones a la demarcació de Barcelona es basa de manera clara sobre el consum indiscriminat i lineal dels recursos, tot fent un ús intensiu en el temps i extensiu en l'espai d'un territori especialitzat i segregat però, sobretot, molt poc resiliència, força vulnerable.
- **La no-sostenibilitat en relació als nous estàndards.** Aquesta vida és, per tant, clarament **insostenible**, d'acord amb els nous estàndards per a la transició energètica, l'objectiu de minimització i neutralitat pel que fa a les emissions (nous requeriments *low-carbon*) o la necessària i urgent implantació d'estratègies de mitigació i adaptació dels efectes del canvi climàtic.
- **La urbanització dispersa, estils de vida i conseqüències.** El desenvolupament excessiu de la urbanització dispersa, amb teixits construïts de manera discontí-

dua i monofuncional; el repartiment modal de la mobilitat metropolitana i regional a favor d'un ús indiscriminat de l'automòbil; l'exacerbació pel que fa a la producció de residus als hàbitats més densament habitats... són només exemples d'un model territorial i d'estil de vida que comporta la progressiva simplificació dels ecosistemes i el desfigurament del paisatge, pas previ a la seva destrucció literal en no pocs casos.

La magnitud dels reptes és tan gran que les tendències del futur immediat hauran de plantejar, necessàriament, un obligat replantejament de la forma en què la distribució dels usos antròpics es relaciona amb la matriu física del territori, per assolir objectius de funcionalitat ecològica, resiliència ambiental i, sobretot, eficiència, autosuficiència i circularitat pel que fa al sistema metropolità d'assentaments i d'infraestructures.

Proposar **llindars més efectius de funcionalitat ecològica**, per exemple, equival en la pràctica a sacsejar els models urbanístics, tant en l'escala metropolitana com en la municipal, de manera que siguin la matriu biofísica i les seves característiques els elements que condicionen el model urbà, a diferència de la pràctica urbanística tradicional, que acostuma a operar clarament en sentit contrari.

En aquest sentit, poder introduir amb prou flexibilitat **estratègies d'infraestructura verda**, tant regionalment com local, representa, sens dubte, un desllorigador per permetre aquest nou i necessari encaix entre els processos d'urbanització i les funcions ecosistèmiques que ha de desenvolupar el territori natural en la situació actual d'emergència climàtica.

Així doncs, el fet de passar dels ja coneguts objectius de la sostenibilitat als que ara es plantegen des de la perspectiva de la resiliència implica, sobretot, resoldre la problemàtica de la creixent i exponencial **vulnerabilitat ambiental, econòmica i social** que cada dia es fa més present als territoris de la demarcació.

És en aquest context que el paper dels equipaments educatius, esportius i de joventut pot esdevenir certament crucial per assolir els reptes en l'escala local dels municipis.

Mesures que acompanyen el plantejament i la implementació dels quatre pilars

08.

L'assoliment dels diferents reptes que el projecte transformador «Equipaments 2030: responsables i educadors» es proposa en termes dels quatre pilars ja esmentats —participació, accessibilitat, igualtat i sostenibilitat— es planteja a partir d'algunes mesures generals i transversals que han de representar un paraigües d'acció pública sota el qual acollir tot de mesures més específiques i de detall pel que fa al procés de **redefinició i resignificació dels equipaments** educatius, esportius i de joventut al territori de la demarcació.

A continuació, es ressenyen sintèticament les mesures primordials que acompanyen el plantejament i la implementació dels quatre pilars que inspiren el projecte.

MESURES DES DELS EQUIPAMENTS I LA PARTICIPACIÓ

Espais de comunicació, consulta i decisió, i estratègies en xarxa, amb altres equipaments i serveis al territori.

Pel que fa al pilar de la participació, el projecte transformador considera que un equipament serà participatiu si:

- Habilita espais de comunicació i relació amb la ciutadania i entitats.
- La ciutadania forma part d'algun òrgan decisor o de consulta de l'equipament.
- Elabora estratègies conjuntes amb altres equipaments locals i amb serveis del territori vinculats (joventut, esports, treball, salut, mobilitat, cultura, educació, habitatge, entitats, etc.).

MESURES DELS EQUIPAMENTS PER A L'ACCESSIBILITAT

Accés col·lectiu als recursos, accessibilitat universal i inclusió social des de la gestió de la vulnerabilitat.

Pel que fa al pilar de l'accessibilitat, el projecte transformador considera que un equipament serà accessible si:

- Incorpora criteris i accions per garantir la inclusió i l'accés per igual de la ciutadania als recursos.
- Programa accions accessibles a tots els col·lectius.

- Implementa mesures de supressió de barreres arquitectòniques i accessibilitat universal.
- Posa a disposició de col·lectius vulnerables línies d'ajut econòmic per garantir-ne l'ús.

MESURES DES DELS EQUIPAMENTS I LA IGUALTAT

Garantia i promoció de la igualtat i la dignitat de totes les persones.

Pel que fa al pilar de la igualtat, el projecte transformador considera que un equipament serà igualitari si:

- Garanteix l'accés de qualitat i equitatiu amb criteris interseccionals.
- Disposa d'un protocol d'actuació davant de les violències.
- Capacita el personal per oferir una atenció igualitària.
- Compta amb espais adequats a les necessitats de tots els col·lectius.

MESURES DELS EQUIPAMENTS PER A LA SOSTENIBILITAT

Promoció de la consciència ecològica, millora de l'eficiència energètica i accions de millora de la resiliència.

Pel que fa al pilar de la sostenibilitat, el projecte transformador considera que un equipament serà sostenible si:

- Realitza accions potenciadores de consciència ecològica i de promoció d'hàbits i valors en matèria de sostenibilitat ambiental.
- Aplica accions de reciclatge i reutilització dels seus materials i dels residus.
- Promou actuacions per millorar l'eficiència energètica i reduir els consums de l'equipament.
- Duu a terme accions de renaturalització dels espais, de pacificació de l'entorn i de transformació del seu context urbà o natural.
- Implementa accions per a la sostenibilitat econòmica i funcional.

Part 2

Recomanacions des dels quatre pilars, l'Agenda 2030 i els Objectius de Desenvolupament Sostenible

Els equipaments com a elements intermedis i nodals en el territori

01.

Una característica essencial del projecte transformador «Equipaments 2030: responsables i educadors» rau en el fet de no considerar els equipaments estrictament definits per la instal·lació física o l'edifici concret. Ans al contrari, es considera una visió innovadora certament polièdrica, que va **més enllà dels límits de l'edifici** com a continent per integrar aspectes com:

- **Les persones:** la comunitat de persones usuàries que reben i ofereixen el servei.
- **L'entorn social i institucional** on s'integra l'equipament, incloent-hi també la xarxa pública de serveis de la qual forma part i l'Administració que el gestiona.
- **L'espai construït:** el conjunt que dona forma material a l'equipament i el seu entorn físic de proximitat, tot integrant alhora els usos i les activitats que en configuren el programa.

Aquesta triple condició de l'equipament en relació a les persones i la comunitat local, l'entorn socioinstitucional i l'espai físic construït, dins i fora de les pròpies instal·lacions, caracteritza i defineix l'enfocament proposat pel projecte transformador.

Al mateix temps, però, a banda de considerar aquesta triple condició ja explicada, la definició de l'equipament com a element resignificat d'aquesta manera al territori es refereix també a **tres grans esferes o dimensions** que ajuden a entendre millor el caràcter nodal, transversal i estratègic dels equipaments municipals en el context actual:

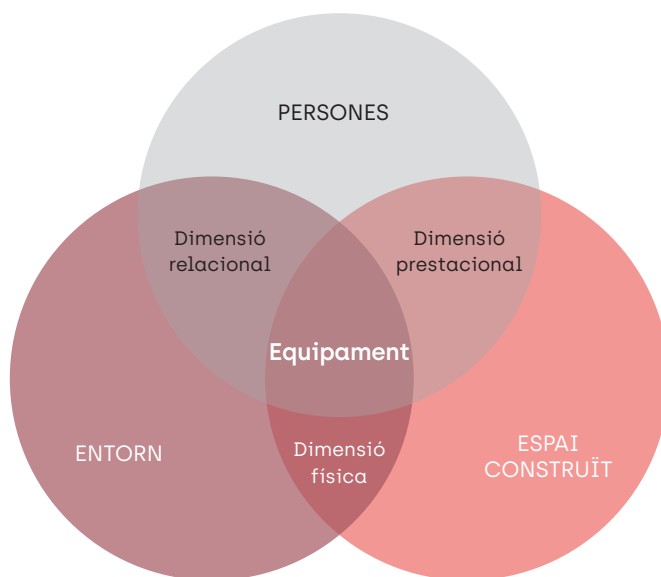
- La **dimensió prestacional**, que integra les funcions, els serveis o les prestacions que l'equipament ofereix a les persones i la comunitat local.
- La **dimensió relacional**, referida a les relacions i interaccions que s'estableixen entre l'equipament i el teixit social i institucional, tant en sentit horitzontal com vertical.
- La **dimensió física**, que comprèn no només la definició material de l'equipament sinó el conjunt de relacions que s'estableixen entre la instal·lació i el seu entorn físic de proximitat a l'espai immediat i proper.

D'aquesta manera, la definició dels equipaments a partir del seu caràcter nodal i intermedi entre la comunitat, l'espai i l'entorn es correspon amb la integració de tot un ampli conjunt de relacions creuades entre les dimensions prestacional, relacional i física que també els caracteritzen.

Les recomanacions que es proposen a continuació referides als quatre pilars del projecte (participació, accessibilitat, igualtat i sostenibilitat) es presenten desagregades en relació als tres àmbits explicats: les persones i la comunitat; l'entorn socioinstitucional i l'espai construït.

Per a cadascun dels quatre pilars es presenten un total de **30 recomanacions** (10 per a cada gran àmbit). Són **120 recomanacions en total** que també es refereixen de manera creuada a les tres dimensions (prestacional, relacional i física) que caracteritzen l'encaix i les funcions dels equipaments municipals.

La figura següent explicita de manera gràfica i sintètica aquestes consideracions, que expressen el caràcter complex dels equipaments municipals avui:

Com s'observa, la figura mostra de manera esquemàtica la situació central i estratègica dels equipaments a partir del seu caràcter intermedi entre les persones, l'entorn i l'espai físic construït, i també com a contenidors nodals de les relacions creuades entre les dimensions prestacional, relacional i física.

Recomanacions des de la perspectiva de la participació

02.

En relació a la **participació**, es proposa la següent bateria de recomanacions, directament referides a un seguit d'objectius que l'equipament pot assolir pel que fa al seu paper intermediari entre les persones, l'entorn socioinstitucional i l'espai físic construït.

Des d'una vessant de governança participativa local, els equipaments municipals educatius, esportius i de joventut poden esdevenir catalitzadors o desllorigadors per afavorir, fomentar i enfortir els processos participatius locals, de manera que les persones i la comunitat interessada no els considerin només de forma merament utilitarista, sinó:

- també com un entorn on poder exercir la ciutadania plena a partir de la pràctica participativa;
- fent que la resta d'equipaments i altres serveis públics col·laborin amb l'equipament en l'establiment d'una veritable infraestructura d'innovació social per tal que la ciutadania participi cada vegada més en esferes de gestió municipal;
- amb l'objectiu que fins i tot la configuració material de l'equipament i el seu entorn físic de proximitat es planegin i redissenyin per facilitar i afavorir una veritable participació col·laborativa integral en l'escala local.

En aquest sentit, s'assenyalen les recomanacions següents, desagregades pel que fa als tres àmbits d'interès ja explicats: les persones, l'entorn social i institucional i l'espai construït.

2.1. RECOMANACIONS DES DE LA PARTICIPACIÓ PEL QUE FA A LES PERSONES

- **Orientar** la participació de les persones no com un objectiu finalista sinó com un mitjà per afavorir escenaris de corresponsabilitat i cogestió, primer, i autogestió, després, per part de la població local. Que la participació porti a un veritable **apoderament ciutadà** amb l'equipament com a principal referent de l'impuls i desenvolupament d'aquestes dinàmiques en l'escala local.
- **Evitar** els mecanismes coneguts de participació consultiva, merament cosmètics en no poques ocasions,

i fomentar una **participació col·laborativa**, veritablement orientada a l'apoderament de les persones a partir del procés de construcció de l'equipament com a instrument privilegiat i canal distribuït de nous llinars de participació i ciutadania.

- **Facilitar** i afavorir la participació col·laborativa de les persones no només en la mateixa gestió de l'equipament sinó fent servir l'equipament en termes d'àgora participativa, per tal d'incidir sobre la participació en altres aspectes de la vida col·lectiva municipal, sobretot pel que fa a l'àrea o barri on l'equipament s'inseureix físicament.
- **Detectar** els interessos comuns, les aspiracions i els elements catalitzadors del sentit de pertinença municipal que caracteritzen les persones per tal de mobilitzar-los a l'hora d'encetar processos participatius, amb l'objectiu de despertar la màxima **proximitat** amb les inquietuds i la pròpia mirada envers el municipi per part de la població local.
- **Desenvolupar** iniciatives de «participació suau» (assaigs participatius) per tal d'apropar a l'equipament i als seus serveis els grups de **població més vulnerable**, en principi, més allunyats del procés de funcionament i dels serveis que ofereix l'equipament.
- **Entendre** l'equipament com un espai o un canal de comunicació i transacció d'opinions i serveis d'ajuda mútua entre les persones i en relació a la comunitat, de manera que, a banda de les funcions i activitats directament associades a l'equipament, es possibilitin altres vessants de la **sociabilitat comunitària** que puguin ser acollides pel que fa al seu creixement i desenvolupament en el marc físic de l'equipament.

Exemple

En són exemples els bancs de temps i serveis de voluntariat comunitari; serveis d'intercanvi de tasques d'ajut mutu, comunicació activa de sabers i destreses pràctiques; iniciatives d'apoderament sènior aprofitant l'experiència de les persones grans en l'àmbit local; bosses de treball local autogestionades, etc.

- **Fer ús** de les xarxes socials i tot el sector del *social media* en general per promoure, facilitar i fer atracti-

va la participació, promovent un clima local procliu a la **lliure expressió de l'opinió pública** col·lectiva que s'expressi de manera fàcil, àgil i plena al mateix equipament.

Hi ha una gran diversitat d'iniciatives que, tot partint d'una simple presa de contacte amb l'opinió local, poden portar a formes i expressions de la participació ciutadana molt més robustes, fiables i capaces d'incidir en la vida del municipi i la seva gestió.

- **Dissenyar** una estratègia de comunicació de l'equipament a les xarxes socials de tipus dinàmic, que emfatitzi la seva personalitat, el seu caràcter diferencial i la seva natura propera a les persones i la comunitat.

S'haurien de fer servir tant els recursos comunicatius d'ordre narratiu (comunicació literal, bancs d'imatges que il·lustren activitats de l'equipament o recursos passius online) com els recursos d'ordre exhortatiu (cridant l'atenció dels habitants locals sobre aspectes de la vida comunitària en què l'equipament pot tenir incidència), de manera que es facilitin els processos i les dinàmiques participatives.

- **Implementar** programes específicament orientats a fer més fàcil la participació ciutadana de col·lectius tradicionalment menys proclius i que són estratègics:

gent gran, dones, col·lectius immigrants per tal de promoure la participació intercultural, de gènere, intergeneracional i interseccional.

- **Incrementar** la capacitat de gestió de la participació ciutadana per part del mateix equipament, a partir de la capacitat del personal que ofereix els serveis, en termes no només de gestió de processos i dinàmiques participatives, sinó, sobretot, de cara a impulsar la participació com una vessant pròpia i característica del funcionament normalitzat de l'equipament.

2.2. RECOMANACIONS DES DE LA PARTICIPACIÓ PEL QUE FA A L'ENTORN

- **Plantejar** l'equipament des de bon principi a partir de les claus de la participació col·laborativa, implementant mecanismes per integrar la comunitat local tant pel que fa al disseny d'aspectes concrets de l'edifici com pel que es refereix a l'oferta de programes i activitats.

Uns processos participatius que fins i tot es poden suggerir en relació a aspectes intangibles però amb prou solvència en termes d'identificació col·lectiva

amb l'equipament i l'apoderament ciutadà, proposats també des d'estratègies innovadores.

Exemple

El disseny d'una campanya de «branding col·laboratiu» per triar el nom de l'equipament seria un exemple per a la identificació col·lectiva.

- **Implementar** mecanismes efectius de transparència i comunicació àgil en relació a l'establiment, el desenvolupament i també en relació als resultats tangibles dels processos participatius que es desenvolupin des de l'equipament amb l'objectiu de poder **retroalimentar el procés de participació col·laborativa** i apoderadora.
- **Situar** l'equipament en el centre dels debats participatius sobre els projectes de transformació del territori local, sobretot pel que fa a l'espai públic, tot incorporant la dimensió participativa en els processos de presa de decisions en l'escala local i assignant a l'equipament un **rol proactiu** com a epicentre i catalitzador del foment d'aquestes dinàmiques.
- **Aprofitar** els elements de memòria col·lectiva ciutadana i de patrimoni ordinari, normalment reconeguts per les persones i la comunitat com a elements de cohesió i reconeixement individual i col·lectiu en l'escala local, treballant de manera coordinada amb altres equipaments de tipus cultural o museístic per dissenyar estratègies d'**acceptació i apropiació de l'equipament** per part de la ciutadania, de cara a facilitar el desenvolupament de processos participatius reals liderats per l'equipament.
- **Generar** marcs suficients de confiança a partir de l'eficient compartició d'informació i de la implantació i el desenvolupament progressiu de mecanismes de comunicació efectius amb altres equipaments i serveis públics en l'escala local en què l'equipament sigui protagonista, facilitador i gestor executor.
- **Fer servir** la centralitat i la visibilitat que pot caracteritzar l'equipament per desenvolupar iniciatives d'apoderament local dels ciutadans, impulsant iniciatives, programes i activitats orientades a enfortir la seva

capacitat de lideratge, mantenint canals d'informació per informar les persones i la comunitat sobre les oportunitats de participació i proposant accions culturals, artístiques o socials en l'àmbit local destinades a generar interès i compromís en relació a la participació.

- **Impulsar** iniciatives de cocreació local com a eines per desenvolupar capacitats, competències i destreses participatives de la població, i per visibilitzar el paper de l'equipament com un element dins d'un ecosistema d'innovació social obert i connectat en el qual participen altres serveis públics i que té en compte els reptes socials del territori municipal.

Des d'aquest punt de vista, l'equipament es constitueix en un element fort d'infraestructura per tal d'**involucrar la ciutadania** en la vida i els objectius del municipi mitjançant les dinàmiques i els mecanismes propis de la participació col·laborativa.

- **Promoure** les diferents formes del voluntariat social actiu en l'escala local, treballant conjuntament amb altres equipaments i serveis públics oferts per l'Administració com una activitat que permet i facilita el desenvolupament posterior de dinàmiques participatives. És a dir, entendre de manera estratègica les activitats de voluntariat, enteses en sentit ampli, com un pas previ o un *fast line* envers la participació col·laborativa.
- **Establir** processos participatius amb associacions i entitats que representin la ciutadania i l'entorn per tal de definir funcionalment i morfològica l'equipament i també els usos i les activitats futures.

En aquest sentit, el model de **participació col·laborativa** ja testat en la construcció d'alguns equipaments esportius especialment adreçats a la població jove, com és el cas d'alguns *skate parks*, pot servir d'inspiració per configurar una nova aproximació a la participació ciutadana introduïda des del moment zero de la vida de l'equipament, tot garantint d'aquesta manera unes relacions i interaccions amb l'entorn durables i d'alta intensitat.

- **Vertebrar** una estratègia digital que es tradueixi en iniciatives concretes de comunicació i de participació a l'entorn de l'activitat i la vocació de l'equipament, no només comunicant digitalment les propostes par-

ticipatives pròpiament dites, sinó la mateixa activitat i el programa desenvolupat des de l'equipament.

Cal anar més enllà del simple i conegut recurs de la publicació a les xarxes socials, de manera que la interacció digital amb la ciutadania sigui un pas previ i vinculat amb la participació.

2.3. RECOMANACIONS DES DE LA PARTICIPACIÓ PEL QUE FA A L'ESPAI CONSTRUÏT

- **Proposar** un disseny físic de l'equipament, o una adaptació dels espais existents en el cas d'instal·lacions ja construïdes, que es configuri de manera permeable per afavorir els mecanismes de la participació ciutadana i els processos participatius, tot fent servir la distribució d'espais físics per garantir les trobades participatives de petits grups que treballin simultàniament, i també d'espais comunicatius de format més ampli i desplegable.
- **Dissenyar** de manera intencional el mobiliari i altres elements tous dels espais físics de l'equipament, com ara la gamma cromàtica de les superfícies construïdes en parets, sostres i terres, o els diferents materials de construcció, de manera que tant colors com formes i materials contribueixin a una més gran i millor llegibilitat i confort visual, tot contribuint a facilitar el treball de debat, discussió i interacció que el desenvolupament físic dels processos participatius exigeix.

Exemple

Es poden fer servir panells portables per subdividir o modificar la distribució d'espais, estructures perforades fàcilment desmuntables o arranjables de maneres diverses, o fer ús de paletes de colors càlids, en contraposició amb els dissenys clàssics d'equipaments de tipus genèric.

- **Estimular** la participació de les persones usuàries de l'equipament pel que fa a copsar les problemàtiques i les opcions de millora possibles, no només referides a la qualitat, sinó també a l'articulació física dels espais que integren la construcció o l'edifici, per convertir aquestes millores de la constitució material de l'equipament en un embrió de relacions participatives.

Per tant, no només es facilita el lògic procés d'apropiació ciutadana de l'equipament, sinó també la **identificació** de la comunitat local i dels individus amb el valor de l'equipament com a element constitutiu de les seves relacions socials i territorials.

- **Proposar** dissenys de l'equipament que permetin explorar els mecanismes participatius amb poblacions que normalment en queden excloses.

Exemple

Com passa amb els infants, de manera que la disposició física dels elements materials adequats, les distàncies mesurades o els sostres baixos puguin ajudar a crear un espai participatiu a escala infantil.

- **Generar** processos participatius per decidir comunitàriament el disseny físic de l'equipament, si no en la seva totalitat, sí pel que fa a una àrea significativa, o per proposar eventuais transformacions o millores

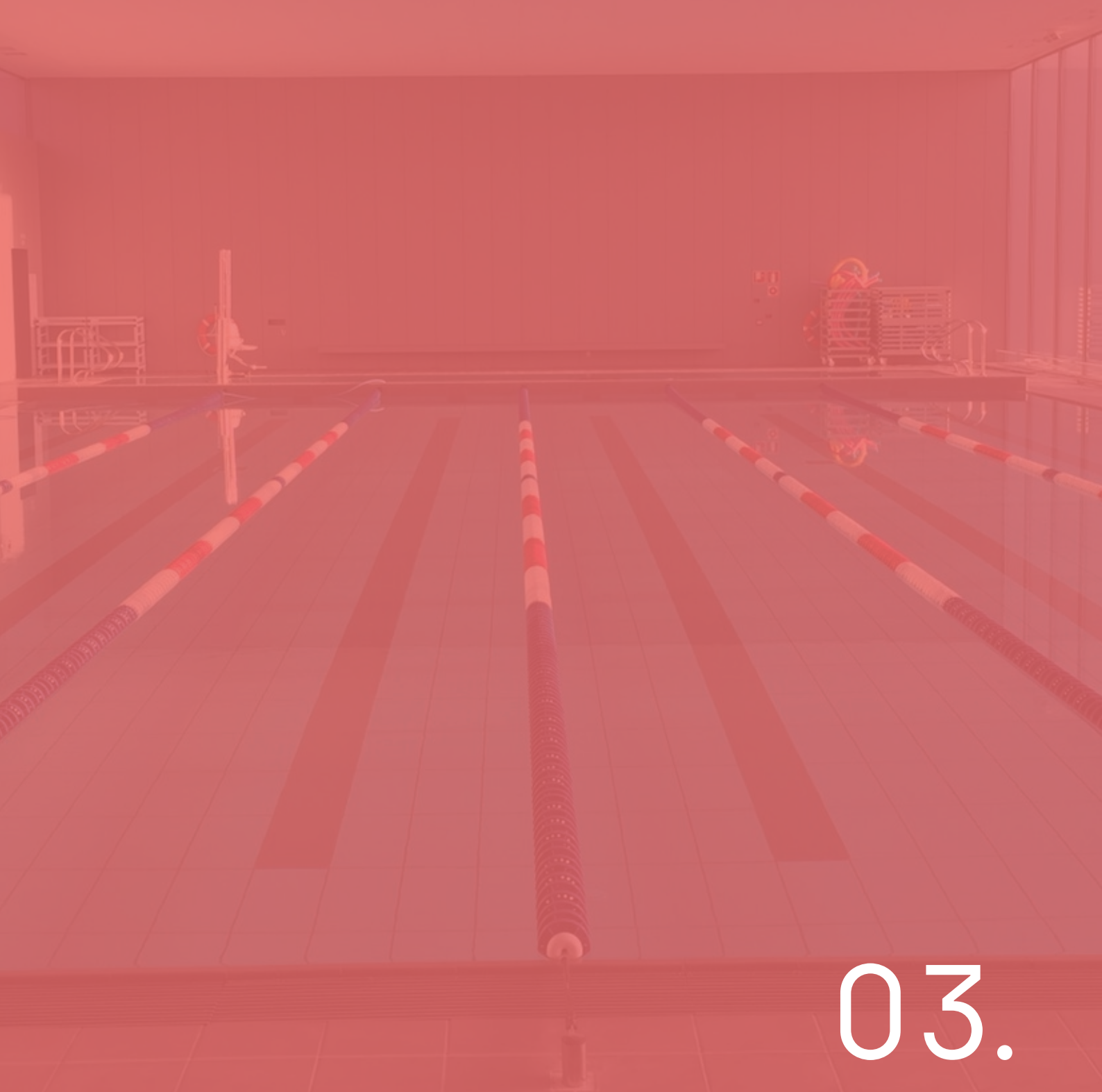
materials de l'equipament ja existent que poden ser decidides, doncs, de manera participada i a partir de dinàmiques de participació col·laborativa.

- **Incloure** en el disseny de l'equipament una àrea o espai de gestió participada i col·laborativa (hort, banc d'eines, hivernacle, etc.) tant pel que fa al disseny com també en referència al manteniment posterior. D'aquesta manera, l'equipament es construeix en «codi obert», i seran els usuaris mateixos els qui acabaran de modelar i tancar de manera participada les funcions de l'edifici segons les seves expectatives i interessos.
- **Aprofitar** els diferents espais tradicionalment monofuncionals de l'equipament, com la façana posterior, l'entrada o el sostre de l'edifici, com a plataformes que puguin ser dissenyades i concebudes per permetre usos alternatius i també usos puntuals de suport pel que fa al desenvolupament de processos participatius.
- **Reservar**, dins la distribució d'espais de l'equipament, un espai de cuina fix o mòbil on es pugui fer servir el

menjar com un element de suport a la socialització, estratègicament important a l'hora de facilitar tant els processos participatius que s'hi puguin desenvolupar com la mateixa voluntat participativa de la població que fa servir l'equipament.

- **Explorar** les possibilitats de permeabilitat de l'equipament en relació amb l'entorn físic immediat per exterioritzar les activitats. Així s'estimula el coneixement i la divulgació, i s'encoratja la participació ciutadana de la comunitat en les activitats puntuals de l'equipament a l'exterior, aprofitant la configuració física dels espais públics i naturals que poden embolcallar la instal·lació.
- **Proposar** una gestió temporal de l'equipament que permeti processos participatius allargats en el temps i no puntuals, molt més fàcils si es poden mantenir com a hàbils unes determinades franges horàries de tarda-nit i caps de setmana, de manera que la participació col·laborativa pugui derivar en veritables processos de cogestió ciutadana de l'equipament o es puguin afavorir l'indars d'autogestió per part de la comunitat.

Recomanacions des de la perspectiva de l'accessibilitat

03.

En relació a l'accessibilitat, es proposa la següent bateria de recomanacions, directament referides a un seguit d'objectius que l'equipament pot assolir pel que fa al seu paper intermediari entre les persones, l'entorn socioinstitucional i l'espai físic construït.

Des d'una vessant d'accessibilitat integral, universal i equitativa, els equipaments municipals de tipus educatiu, esportiu i de joventut poden esdevenir catalitzadors o desllorigadors per afavorir, fomentar i garantir les condicions generals i concretes d'accés.

No es tracta només de la dimensió més física i material del concepte, sinó també d'una definició molt més general i oberta del concepte d'accessibilitat, que abraça la idea de l'equipament com a **infraestructura permeable, disponible i, per tant, accessible a tota la ciutadania.**

En aquest sentit, es reconeix el dret ciutadà d'accés a l'equipament amb independència de les seves condicions de renda i capacitat econòmica o dels seus atributs socio-demogràfics i socioculturals (edat, gènere, origen ètnic, nacionalitat, llengua, religió, orientació sexual o pertinença a minories socials i culturals reconegudes), tot introduint també criteris d'interseccionalitat.

Per tant, la idea d'accessibilitat integral, universal i equitativa, en el context del projecte transformador, ultrapassa de molt l'aproximació tradicional, estrictament vinculada amb el concepte de «barreres arquitectòniques» per tal d'incorporar una dimensió certament innovadora i valuosa de l'equipament, concebut i considerat com un «laboratori» per assajar les **condicions d'accessibilitat col·lectiva** que haurien de reproduir-se, en realitat, a tota la societat.

En aquest sentit, es fan les recomanacions següents, desagregades pel que fa als tres àmbits d'interès ja explicats: les persones, l'entorn social i institucional, i l'espai construït.

3.1. RECOMANACIONS DES DE L'ACCESSIBILITAT PEL QUE FA A LES PERSONES

→ **Desenvolupar** iniciatives per conèixer i, sobretot, visibilitzar els col·lectius existents en la comunitat caracteritzats per discapacitats físiques i cognitives.

Hi ha un dèficit que manté aquests grups de població al marge de la vida de l'equipament quan es manté un disseny físic estandarditzat o unes condicions d'accessibilitat material genèriques i no adaptades a les necessitats específiques que defineixen les condicions de vida, mobilitat o comportament i ús de l'espai d'aquests col·lectius.

→ **Implementar** activitats específicament orientades a atreure l'ús de l'equipament per part d'aquelles persones i famílies amb una capacitat econòmica mínima, que sovint es mantenen al marge de l'ús i l'aprofitament dels serveis que ofereix l'equipament, per **desconeixement** o també per **autoexclusió**.

És necessari aprofitar la capacitat de l'equipament com a infraestructura pública estratègica en termes de **mecanisme equitatiu d'igualació social** pel que fa a l'accés a l'educació i la cultura, a la tecnologia i la ciència, a la pràctica esportiva i la salut, o al fet de possibilitar materialment uns aspectes determinats que resulten importants pel que fa a l'estil de vida i les condicions de socialització d'infants i joves.

→ **Proposar** programes actius i proactius per visibilitzar, divulgar i compartir col·lectivament les problemàtiques que afecten les minories de tota mena, que acostumen a ser objecte de discriminacions, sobretot quan es produeixen en termes interseccionals.

L'objectiu rau a evitar la normalització de les condicions particulars d'exclusió múltiple de les persones en funció del gènere o dels seus atributs socioeconòmics, sociodemogràfics i socioculturals, però sobretot mirar de proposar la **resolució d'aquests dèficits de ciutadania**. Cal entendre que es tracta de qüestions que, en realitat, afecten la qualitat democràtica del conjunt de la comunitat i no són únicament patrimoni dels grups de població directament afectats.

→ **Plantejar** una definició general de l'equipament a partir d'una personalitat específicament inclusiva en tots els sentits.

Tant els aspectes físics i materials com la programació d'activitats i iniciatives, o fins i tot la mateixa estratègia de comunicació general de l'equipament s'han de plantejar amb l'objectiu de subratllar el caràcter volgutament integrador i accessible en termes equi-

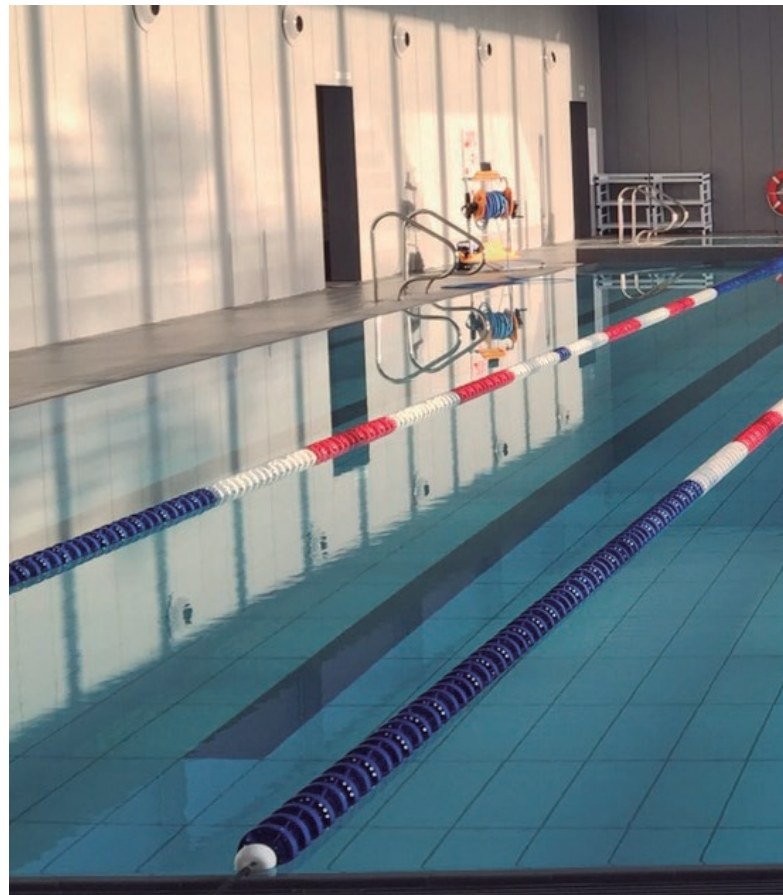
tatiu tant de l'oferta de serveis com de l'equipament mateix en qualitat d'institució incardinada amb la vida de la comunitat en l'escala local.

- **Dissenyar** l'equipament com a espai «multicapa», capaç de desenvolupar una diversitat àmplia de funcions que poden ser adreçades a diferents públics en funció de paràmetres com l'edat, el gènere o diferents tipus d'aficions, de manera que el disseny i l'organització funcional de l'edifici representin l'embrió o el moment zero d'una millora general de les condicions d'accessibilitat i d'inclusió social en el barri, la vila o la ciutat, tot garantint aquests valors a partir de la capacitat d'atreure una diversitat àmplia d'usuaris i conciliar una multiplicitat de valors i interessos.
- **Concebre** l'equipament com un instrument per resignificar en termes d'inclusió social els espais immediatament adjacents, com el carrer on està situat o l'espai públic proper, i el barri on es troba ubicat, de manera que les activitats que s'organitzin serveixin com a catalitzadors per canviar la percepció de l'entorn (per exemple, fent possible l'ús d'entorns que abans no eren socialment hàbils) i s'eixampli la percepció subjectiva de l'equipament com un espai que genera un àmbit d'inclusió i accessibilitat, més enllà de la pròpia i literal configuració física construïda.
- **Orientar** el paper de l'equipament com un «banc de serveis i ajut» en relació als múltiples dèficits socials generats per la pandèmia, tant pel que fa als individus com a la vida i les dinàmiques familiars.

Cal parar especial atenció als **col·lectius més socioeconòmicament vulnerables** i al grup de població d'infants i joves, especialment damnificats tant per les restriccions d'ús de l'espai ciutadà com per la petjada sociològica i psicològica de la covid-19, que ha afectat especialment la **salut mental** d'aquests col·lectius.

- **Adaptar** les funcions i els serveis facilitats des de l'equipament per fer front als reptes que, en termes d'inclusió social i accessibilitat integral, universal i equitativa representa la digitalització i la bretxa digital que ha comportat en termes socioeconòmics i socioeducatius.

Qualsevol replantejament dels equipaments educatius, de joventut i esportius hauria de considerar les possibilitats de l'equipament com a lloc de retroba-

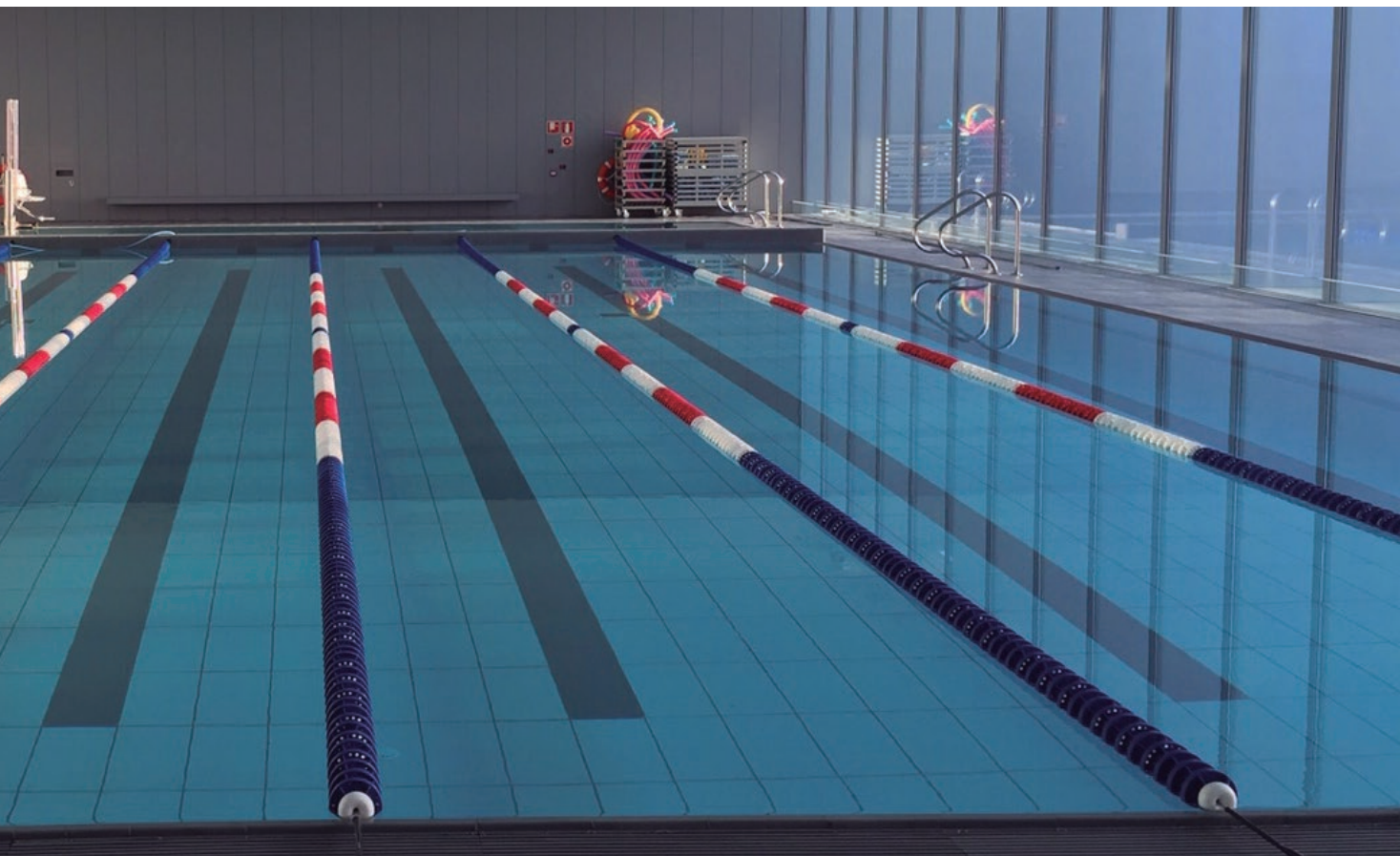

ment inclusiu amb la tecnologia digital, de manera que aquesta pugui ser incorporada en el cas de diferents col·lectius, amb independència de les seves condicions materials de renda o dels seus atributs socio-demogràfics i socioculturals.

Exemple

Es poden obrir noves vies d'educació tecnològica ajudant a gestionar situacions d'exclusió vinculades a fòbies, o proposant ensenyaments i aprenentatges gamificats [ludificats].

- **Entendre** i dissenyar l'equipament com a lloc d'innovació digital amb un caràcter social i d'inclusió col·lectiva, no només apropant l'ús de les tecnologies concretes, sinó també considerant les problemàtiques i els reptes específics que la població usuària dels equipaments educatius, esportius i de joventut

experimenta en el moment actual, caracteritzat pels efectes de la crisi postpandèmia i el procés global de digitalització de la societat, l'economia i la cultura.

Així, la innovació digital dels equipaments podria liderar la cerca de solucions a qüestions com:

- la manca de capacitats per accedir a la informació i el coneixement digitals;
 - les dificultats per interactuar amb entorns virtuals;
 - les addicions o dependències de la tecnologia digital, que comporten situacions de deteriorament de la salut mental, i que poden generar noves situacions d'exclusió.
- **Incorporar** una nova funció de l'equipament com a **espai d'apoderament digital** de la població, tot convertint l'ús proactiu de les tecnologies digitals en un element de cohesió, ajut mutu i posada en valor del bé comú.

L'objectiu és garantir les màximes condicions d'accessibilitat integral, universal i equitativa i minimitzar les situacions d'exclusió social (discriminacions en funció de l'edat, el gènere, l'origen ètnic, la nacionalitat, la llengua, la religió, l'orientació sexual o la pertinença a minories socials i culturals).

3.2. RECOMANACIONS DES DE L'ACCESSIBILITAT PEL QUE FA A L'ENTORN

- **Propiciar** el contacte i l'establiment de relacions i protocols de col·laboració activa amb les entitats de suport i associacions vinculades a les persones discapacitades físicament o cognitiva que formin part de la comunitat. Així, l'equipament pot assolir un rol social local com a epicentre i punt de trobada d'aquests col·lectius fent visibles i reconeixibles les seves demandes, necessitats i aspiracions individuals i col·lectives.

→ **Garantir**, per part de les persones treballadores i l'equip en general que gestiona l'equipament, les capacitats i les sensibilitats essencials de cara a propiciar una informació i unes condicions d'interacció solvent i inclusiva amb col·lectius que puguin sentir-se exclosos de les activitats proposades, ja sigui a partir de l'existència de discapacitats físiques o cognitives, ja sigui per condicions de discriminació econòmica o sociocultural.

→ **Vertebrar** una estratègia digital decididament inclusiva que es tradueixi en iniciatives concretes de comunicació a l'entorn de l'activitat i la vocació de l'equipament, tot comunicant digitalment el caràcter plenament accessible de les activitats i el programa desenvolupat des de l'equipament.

S'ha d'anar més enllà del simple i conegut recurs de publicar les activitats a les xarxes socials, de manera que la interacció digital amb la ciutadania, especialment la que acostuma a patir condicions de discriminació o d'exclusió, sigui la carta de presentació de l'equipament en el món digital de les xarxes.

→ **Implementar** models d'interconnexió que millorin la connectivitat entre equipaments i els serveis en l'escala local, tot aprofitant les possibilitats emergents des de l'internet de les coses (IoT) per proposar una «IoT Social» directament vinculada a la gestió dels equipaments educatius, esportius i de joventut i liderada des d'aquest gran canvi pel que fa a l'ús col·lectiu.

→ **Convertir** l'equipament en un node de divulgació i aprenentatge en relació a les noves tecnologies emergents dins del món de la revolució digital, de manera que es pugui liderar, des del sector públic i les seves infraestructures, un veritable procés col·lectiu d'inclusió i accessibilitat igualitària a la tecnologia, tot canviant la manera en què els equipaments d'un territori interactuen amb la població usuària.

Exemple

En aquest sentit, hi ha varietat d'iniciatives: la robòtica, la intel·ligència artificial, la tecnologia immersiva, la tecnologia 3D (amb la impressió de pròtesis i adaptacions funcionals que milloren l'accessibi-

litat de persones discapacitades), la realitat augmentada o la realitat virtual poden presentar nous avantatges i reduir les barreres tecnològiques per part d'alguns tipus d'usuari.

Els infants amb autisme, les persones dependents o les persones amb discapacitats com la ceguesa disposen d'avantatges a partir de la incorporació de sons i olors als entorns virtuals o l'ús d'ulleres amb visió 3D i realitat augmentada. També es poden garantir experiències sensorials dels equipaments i les activitats més inclusives.

→ **Integrar** el funcionament en xarxa dels equipaments educatius, esportius i de joventut a partir de la digitalització mitjançant serveis de hardware i software en xarxa (*cloud computing*) per poder oferir serveis i **noves prestacions** que facilitin que la interacció amb els usuaris sigui àgil, inclusiva i igualitària, com ara: l'accés fàcil a la informació i la documentació de les persones interessades, l'emmagatzematge segur de documents importants per a poblacions en situació de vulnerabilitat, o la simple consulta i enviament ràpid de dades i informacions.

→ **Plantejar** criteris de comunicació inclusiva pel que fa a les activitats i els programes desenvolupats des de l'equipament, atès que el llenguatge tendeix a reflectir els prejudicis i les condicions d'exclusió que caracteritzen la societat.

Així, tant en relació a la **comunicació textual** —ús de llenguatge no sexista o de marques de llenguatge clasista o racista— com pel que fa a la **comunicació visual** —ús d'elements de publicitat física o presència d'imatge en xarxes socials i internet—, és necessària la consideració efectiva de recursos i recomanacions específics.

Una comunicació adequada pot garantir una comunicació no discriminatòria.

→ **Proposar** criteris d'equitat educativa i escolarització equilibrada —en contra, per tant, de la segregació escolar— en els equipaments educatius, i criteris d'equitat des de la diversitat en els equipaments esportius i de joventut. L'objectiu és garantir la **màxima diversitat** estructural dels usuaris, considerant models d'equipaments inspiradors.

Exemple

En les *magnet schools* dels EUA, centrades en àrees específiques d'interès, els diferents grups d'estudiants poden participar a partir d'una inclinació intel·lectual compartida, de manera que es garanteixen límits superiors de diversitat.

- **Integrar**, de manera efectiva, mecanismes de seguiment i monitorització sobre les iniciatives i els programes desenvolupats per avaluar la capacitat de l'equipament en el sentit de generar marcs estructurals d'inclusió i accessibilitat integral, universal i equitativa, capaços, per tant, de **minimitzar les condicions de segregació o d'exclusió**, tant en relació a la tipologia d'activitats que s'ofereixen a la ciutadania com pel que es refereix a l'acceptació que en fan les persones usuàries.
- **Entendre** els equipaments esportius i de joventut com a essencialment estratègics en l'escala municipal en el moment de postpandèmia, a partir de la consideració de dues noves situacions creades per les contínues restriccions de la vida social que va exigir la gestió de la covid-19:
 1. Una pràctica esportiva ara molt més associada a la percepció de qualitat de vida, tant pel que fa a la freqüentació d'equipaments esportius específics com pel que es refereix a l'ús de l'espai públic per a la pràctica quotidiana de l'esport.
 2. La petjada de la pandèmia sobre la salut mental dels joves que experimenten problemàtiques noves o poc rellevants anteriorment.

Des d'ambdues perspectives, els equipaments esportius i de joventut poden constituir cèl·lules de sociabilitat i interacció social certament necessàries per garantir la qualitat de vida i redreçar les tendències de degradació de la salut mental de la població jove.

3.3. RECOMANACIONS DES DE L'ACCESSIBILITAT PEL QUE FA A L'ESPAI CONSTRUÏT

- **Dissenyar** amb molta cura els accessos i l'entrada principal de l'equipament, de manera que s'aconse-

gueixi un entorn i una aparença física acollidora, inclusiva i que doni la benvinguda, sobretot en relació a l'espai públic immediat a la façana que pot ser eventualment «apropiat» per part de l'edifici si es proposen solucions de disseny adequades que propiciïn aquesta sensació visual si més no de manera subtil.

- **Fer servir** el disseny físic de la construcció i la disposició dels materials i estructures a la façana per desdibuixar el límit entre espai públic i espai privat, de manera que la pròpia imatge de l'accés principal de l'edifici funcioni com un element de transició que convidi el ciutadà a entrar a l'equipament i a fer-lo servir.
- **Comunicar** des del disseny físic de l'equipament i dels diferents espais el seu paper potencial com a element equalitzador o igualador social, de manera que la **percepció d'inclusió i proximitat** representi una invitació a fer-ne ús i pugui encoratjar la vivència i la voluntat d'apropiació física dels seus espais d'ús i relació, estimulades, per tant, des de l'arquitectura i el disseny interior.
- **Considerar** de manera estratègica la relació entre l'equipament, entès com l'espai físic construït pròpiament dit —la construcció o l'edifici— i el seu entorn físic immediat de proximitat, parant especial atenció a les possibles relacions de tota mena —visuals, formals i funcionals— que es poden establir entre les instal·lacions de l'equipament i els espais públics col·lectius que l'envolten, de manera que s'identifiquin clarament punts d'accessibilitat, mobilitat i presència que facin més permeables les instal·lacions en relació al seu context proper.
- **Garantir** des del disseny de l'equipament la possibilitat de funcionaments i el desenvolupament de projectes cooperatius que permetin generar experiències d'integració col·lectiva de la ciutadania de tota mena i que literalment posin en pràctica els principis d'accessibilitat integral, universal i equitativa.
- **Proposar** un disseny i una configuració física de l'equipament que mostri de manera fefaent la capacitat i la voluntat d'estar present i de ser accessible a tota la ciutadania.

És desitjable que l'aparença exterior s'inspire directament en un element característic i reconegut de la

cultura del lloc, de manera que la seva imatge de marca (*branding*), a banda de tenir una mínima força icònica, faci que l'equipament sigui identificable amb facilitat com a lloc ciutadà obert a tothom, es planegi orgànicament **vinculat a l'entorn local** i sigui, per tant, reconegut, accessible i proper a tots els col·lectius.

- **Afavorir** usos alternatius de l'equipament i dels seus espais fora de l'horari d'obertura amb la voluntat de generar **processos d'apropiació** per part de la població local que facin que aquesta integri l'equipament al seu mapa mental del barri, la vila o la ciutat.

L'equipament pot ser integrat a la vida col·lectiva com a lloc compartit i d'inclusió on desenvolupar part de la vida comuna en condicions que garanteixin el dret ciutadà d'accés, independentment de les condicions materials de renda i de capacitat econòmica o dels atributs sociodemogràfics o socioculturals, i en relació a una multiplicitat d'interessos compartits, més enllà de la funció concreta que el defineix.

- **Plantejar**, quan sigui possible, el disseny d'una part de l'equipament del tot oberta i permeable a l'ús ciutadà, de manera que la població tingui la percepció clara que **no ha de «demandar permís»** per fer-la servir.

D'aquesta manera, l'equipament adquiriria un valor addicional com a infraestructura pública col·lectiva, similar al paper que té l'espai públic ciutadà, ja que

multiplicaria les possibilitats d'ús per part de la comunitat des d'una aproximació en «codi obert» i des de les claus de l'accessibilitat integral, universal i equitativa.

- **Orientar** la distribució d'espais físics que conformen l'equipament i també els diferents tipus de materials utilitzats en funció d'un disseny de la construcció que permeti que la població en faci un ús «multicapa». Així, es poden arranjar espais que poden ser **separats o interconnectats** en funció de diferents activitats a desenvolupar.

D'aquesta manera es faria evident la vocació de l'equipament com a lloc d'inclusió: accessible a persones diferents amb interessos i objectius diversos però que poden coexistir i compartir de forma inclusiva les instal·lacions a partir d'una adequada seqüenciació espacial i temporal de la infraestructura física.

- **Articular** un disseny innovador de l'equipament, de manera que les activitats que s'hi facin puguin, en la mesura que es valori convenient, ser visibles des de l'exterior. S'afavoreix així entre la ciutadania la sensació col·lectiva d'un equipament permeable i **obert a la seva experiència**, ja que és possible veure que altres ciutadans en fan ús.

A partir d'aquesta estratègia de disseny, la separació visual i simbòlica entre fora i dins de l'equipament queda desdibuixada en termes de percepció visual i encaix de la construcció en l'entorn físic immediat.

Recomanacions des de la perspectiva de la igualtat

BDI
Centre de treball
Sant Adrià

Dia per l'Arxip
LGBT

04.

Pel que fa a la igualtat, es proposa la següent bateria de recomanacions, directament referides a una sèrie d'objectius que l'equipament pot assolir en relació al seu paper intermediari entre les persones, l'entorn socioinstitucional i l'espai físic construït.

Des d'una vessant d'igualtat i dignitat de totes les persones, els equipaments municipals de tipus educatiu, esportiu i de joventut poden esdevenir catalitzadors o desllorigadors que afavoreixin, fomentin i promoguin les condicions d'igualtat, tot **garantint l'ús d'uns espais col·lectius lliures de masclisme, abusos, discriminacions o violències**.

La configuració d'una xarxa d'equipaments locals com a estructura ciutadana viva, que fomenta la trobada i la convivència entre diferents —integrant criteris, intergeneracionals i interculturals, i des de la perspectiva de gènere— representa un repte de cara a **garantir la presència de la diversitat, la pràctica dels valors cívics i l'exercici de la democràcia**. Els equipaments poden assolir un clar paper com a nodes educadors pel que fa a tots aquells continguts que s'associen i garanteixen una igualtat ciutadana plena.

En aquest sentit, es fan les següents recomanacions, desagregades sobre els tres àmbits d'interès ja explicats: les persones, l'entorn social i institucional i l'espai construït.

4.1. RECOMANACIONS DES DE LA IGUALTAT PEL QUE FA A LES PERSONES

→ **Dissenyar** un programa estable d'activitats relacionades i inspirades per criteris de gènere, intergeneracionals i interculturals, de manera que, més enllà d'iniciatives puntuals, l'equipament configuri una personalitat pròpia, vinculada a una voluntat de comunicació efectiva d'aquests valors.

Calen activitats que promoguin tant la trobada i l'intercanvi d'experiències entre **persones de diverses generacions** —tot promovent projectes als equipaments educatius, esportius i de joventut que posin en relació i en comú les experiències de la població infantil i jove amb les de les persones grans—, que tinguin en compte la varietat d'**experiències, visió i usos de l'equipament de les dones**, i que incloguin les condicions òptimes que exigeix la **interacció in-**

terseccional —propiciant i garantint el major nombre d'experiències, contactes i intercanvis de base quotidiana entre persones de cultures i característiques diferents.

→ **Establir** un funcionament propi de l'equipament directament inspirat pels principis de la igualtat, l'equitat de gènere, la diversitat i la interculturalitat. Que, més enllà de les activitats i els programes, sigui la mateixa forma d'articular-se com a servei públic la que comuniqui i mostri com, a banda del **refús a la discriminació i la violència** (de gènere, racial, política, etc.), l'equipament ofereix condicions òptimes, tant materials i físiques com vinculades a la percepció i el sentiment de pertinença, per a l'exercici dels valors cívics democràtics i el desenvolupament de la convivència entre persones diverses en condicions d'igualtat.

→ **Habilitar** espais dins dels equipaments que tinguin com a objectiu informar, sensibilitzar, prevenir i atendre les actituds masclistes i els comportaments sexistes, amb personal format en la matèria. Es tracta d'espais de prevenció i sensibilització però que poden actuar també com a sistemes que permetin recórrer a ajuda en cas d'agressió dins de l'espai. En aquesta línia de garantir la seguretat es poden incorporar altres sistemes com la instal·lació de botons o dispositius d'ajuda i emergència en determinats espais, per exemple lavabos o altres punts especialment sensibles.

→ **Activar** l'equipament com un espai educador per a la divulgació i la conscienciació en relació a les noves condicions que caracteritzen i expliquen la diversitat en les societats del segle XXI. Aquesta diversitat està directament influenciada per processos com la **globalització**, la digitalització de l'economia i la cultura, o les migracions transnacionals.

Són fenòmens que alimenten una «nova» diversitat, definida ja en molts documents com a «superdiversitat» o «hiperdiversitat». La població ja no es defineix a partir d'un únic contingut d'identitat, sinó que assimila la seva experiència en comunitat a partir d'**identitats individuals múltiples** (ètniques, religioses, lingüístiques, de gènere, etc.). Una diversitat caracteritzada per noves formes d'ús de l'espai i el temps, però sobretot per l'emergència de noves variants de la segregació i la desigualtat que exigeixen noves respostes públiques per tal de garantir la igualtat i la dig-

nitat de les persones també des de l'acció dels equipaments.

- **Projectar** una nova visió del que representa la diversitat cultural en el nou segle, de manera que tant l'orientació general com les activitats programades o, fins i tot, la comunicació textual o visual de l'equipament, posi de manifest la necessitat d'ultrapassar els conceptes clàssics vinculats a l'assimilació cultural o la multiculturalitat (basats en el reconeixement de la igualtat però no de la diversitat, en el primer cas, o en l'èmfasi sobre les diferències culturals, en el segon).

S'hauria de proposar una acció pública decidida en termes d'interculturalitat i d'integració i, sobretot, interacció intercultural — plantejant, per tant, la necessitat de conjuminar la igualtat i la cohesió social mitjançant, precisament, el reconeixement proactiu de la diversitat.

- **Desenvolupar** programes i activitats que emfatitzin l'anomenat *avantatge competitiu* que representa la diversitat cultural en les societats actuals. Lluny de ser un perjudici o un focus de tensió i problemàtiques — com es presenta des de posicions polítiques que defensen la discriminació o fins i tot la violència contra les diferències —, la diversitat cultural significa un bé comú i un «recurs» directament relacionat amb l'assoliment de l'indadors més alts de productivitat econòmica i social, i d'innovació pel que fa a la generació de coneixement i creativitat col·lectives.

Des d'aquesta perspectiva, una **comunitat local culturalment diversa** tendeix, en realitat, a comportar-se de manera més «prosocial», i així la conscienciació i el reconeixement dels drets individuals i col·lectius esdevenen més fàcils a partir de l'exposició a les diferències culturals.

- **Avaluar** les diferents necessitats que grups culturals diversos poden tenir en relació a les funcions i els serveis que ofereixen els equipaments educatius, esportius i de joventut, de manera que — sense comprometre els principis democràtics ni el paper acceptat i reconegut de la llei i les normatives locals —, es puguin **adaptar**, fins i tot institucionalment, les ofertes, els programes i les activitats als interessos i les demandes de la comunitat entesa des de la perspectiva de la interacció intercultural.

Exemple

La proposta d'espais i oportunitats per al contacte i la cocreació entre persones i col·lectius diferents; la possibilitat de participar en la presa de decisions pel que fa al funcionament de l'equipament; o, en especial, el desenvolupament de noves narratives sobre la diversitat cultural, que ajudin a desmuntar estereotips o a mediar i gestionar de manera positiva els conflictes, són bons exemples d'aquesta estratègia.

- **Plantejar** els equipaments com a nius o incubadores per tal d'identificar «antenes interculturals» o d'igualtat o, si no existeixen, generar-ne. És a dir, copsar en la comunitat local l'existència de persones, testimonis qualificats, grups de població, col·lectius reconeguts o associacions capaços de desenvolupar un paper de **diagnosi de la situació** pel que fa a les condicions d'igualtat o exclusió, d'una banda, i en relació al llinar real d'interacció intercultural, de l'altra, en el territori local.

Es tracta d'**agents locals** que poden actuar i tenir un paper rellevant també com a prescriptors, divulgadors i, fins i tot, gestors de les polítiques, estratègies o actuacions d'igualtat i interculturalitat en l'escala de barri i que poden trobar en els equipaments educatius, esportius i de joventut un hàbitat adequat per al desenvolupament d'aquestes tasques i aquest nou rol social comunitari.

- **Repensar** els equipaments com a espais d'aprenentatge i educadors per conrear i produir una nova competència intercultural, en el sentit de formar individus específicament competents i amb competències bàsiques per:
 - entendre el sentit i els valors de la interacció intercultural;
 - superar les barreres per a la relació social productiva que generen les condicions d'exclusió, desigualtat i multiculturalitat;
 - posar en pràctica habilitats o destreses vinculades al bon desenvolupament de la interacció entre persones caracteritzades per la seva diversitat (empatia, pensament crític, capacitat de

negociació i mediació sense recórrer a la violència, etc.).

Així, els equipaments educatius, esportius i de joventut presenten un amplíssim potencial com a espais laboratoris per proposar activitats que contribueixin activament a generar aquestes noves «competències interculturals» per a l'exercici d'una democràcia ciutadana plena.

- **Integrar** els conceptes d'igualtat, dignitat, inclusió i, especialment, interacció intercultural en les activitats i el normal funcionament de l'equipament de manera transversal. Per aconseguir-ho, cal redissenyar i reconfigurar no només l'oferta i el programa que caracteritza la vida de l'equipament, sinó també la seva pròpia concepció i natura com a servei públic.

Exemple

Qüestions relatives a la gestió del dia a dia de la infraestructura, com ara l'establiment d'horaris, l'ús dels espais especialitzats o polivalents, la seqüenciació temporal de les activitats o la regulació dels usos acceptats o només permesos de manera ocasional, són aspectes dels equipaments que poden ser repensats des de la perspectiva de les màximes condicions d'igualtat i sempre de manera intercultural.

4.2. RECOMANACIONS DES DE LA IGUALTAT PEL QUE FA A L'ENTORN

- **Convertir** la xarxa d'equipaments municipals en un conjunt de punts de referència ciutadana, amb **visibilitat i personalitat definida**, en termes de llocs col·lectius lliures d'exclusions, desigualtats i discriminacions.

És bo que es desenvolupi entre la població la consciència i el coneixement de l'existència d'una sèrie d'espais al municipi que, a banda d'oferir uns serveis (educatius, esportius o adreçats a la joventut), també promouen la percepció clara d'habitar una infraestructura pública que dona suport i atenció efectius a persones de la comunitat que pateixen condicions de desigualtat, discriminació o violències.

- **Establir** protocols d'actuació, gestió i governança de la xarxa d'equipaments municipals directament inspirats pel concepte de la «interacció intercultural» i els seus tres principis constitutius:

- la **igualtat** entre individus;
- la **diversitat**, entesa com a font de vitalitat social, innovació comunitària i, per tant, de resiliència del territori, i
- la **interacció**, definida per la creació de condicions òptimes per generar el màxim nombre de contactes positius i constructius entre persones diferents —en termes d'identitat cultural, de gènere, edat o estatus socioeconòmic— de forma quotidiana.

Des d'aquesta perspectiva, la xarxa municipal d'equipaments representa un instrument per **amplificar els beneficis** econòmics, socials i culturals de compartir amb una comunitat heterogènia i diversa.

- **Establir** protocols i/o pautes d'actuació per a la prevenció i la detecció de possibles situacions d'assetjament i/o violències sexuals. Es tracta de protegir totes les persones usuàries, especialment dones i infants, així com els equips professionals dels diferents equipaments educatius, esportius o de joventut de possibles situacions que es puguin considerar casos d'abús o violència sexual, tot ajudant a detectar i minimitzar possibles situacions de risc o que puguin presentar ambigüitat.
- **Incloure** l'acció dels equipaments educatius, esportius i de joventut dins d'una estratègia intercultural i una visió global per al municipi, en la qual els principis de la interacció intercultural es conjuminin amb els objectius d'igualtat, inclusió i dignitat de les persones.

Des d'aquesta perspectiva, es poden identificar **dues grans estratègies**:

1. **Visibilitzar un compromís** des de l'acció pública amb les polítiques interculturals i d'igualtat, específicament vehiculat des de la mateixa xarxa local d'equipaments.

Exemple

Es pot visualitzar un lideratge polític local fortament vinculat amb els principis i objectius anteriors, aprofitant des de les comunicacions oficials fins a moments de forta exposició com ara celebracions, festes majors, diades locals, premis i reconeixements, etc.

2. **Enfortir la conscienciació** pública col·lectiva sobre l'avantatge competitiu que representa la diversitat cultural, amb accions com ara: combatre el desconeixement, les percepcions esbiaixades i la desinformació sobre la diversitat pel que fa a la comunitat local; **desmuntar els estereotips** culturals simplificadors o desenvolupar estratègies i **campanyes antirumors** fent servir la comunicació efectiva amb les xarxes socials.
- **Activar** la xarxa d'equipaments locals educatius, esportius i de joventut com a espais de suport efectiu en el cas de **situacions d'urgència intercultural o d'emergència social** pel que fa a les poblacions més vulnerables i que més durament experimenten les con-

seqüències de les condicions de desigualtat, exclusió i manca de dignitat, com passa en el cas de refugiats o persones sense sostre.

Els equipaments poden assolir un funcionament «multicapa»: mentre ofereixen uns serveis en funció de la seva orientació o especialització funcional, també poden ser activats com un recurs «pop-up» que en moments puntuals o recurrents desenvolupin aquesta tasca social i contribueixin a la cohesió i el suport comunitaris.

- **Integrar** els equipaments educatius, esportius i de joventut com a part essencial d'una xarxa pública d'establiments d'acollida i informació als nouvinguts a la ciutat o vila, de manera que es pugui garantir un primer moment d'integració social en la comunitat.

És especialment important en el cas del col·lectiu de **refugiats** de conflictes bèl·lics o crisis climàtiques. Cal que es visibilitzin de manera clara els objectius d'igualtat, dignitat i interculturalitat que han de caracteritzar una política local veritablement transversal i inclusiva.

- **Transformar** els equipaments educatius, esportius i de joventut en centres per al debat i la conscienciació sobre noves situacions de discriminació en l'escala local del territori, plantejant, de manera específica, una **perspectiva interseccional**.

És possible que les noves i velles formes de discriminació coincideixin en un mateix col·lectiu, de manera que es poden donar grups de població específicament sobreexposats a situacions de clara desigualtat de forma constant i recurrent.

Exemple

La proposta d'iniciatives i estratègies antidiscriminació o de nous protocols més proactius i contextuals d'atenció a les víctimes, el disseny d'actuacions de prevenció de situacions discriminatòries o la reflexió sobre els nous delictes d'odi i les situacions de desigualtat de gènere, actualment molt més visibles socialment, són bons exemples d'aquesta funció transversal que la xarxa d'equipaments municipals pot assumir a partir de les seves activitats, complementant una estratègia local d'igualtat i dignitat per a les persones.

- **Incardinar** les activitats que es poden desenvolupar als equipaments educatius, esportius i de joventut amb tota una estratègia municipal global de tipus intercultural, concebuda per a la celebració de totes les diversitats i que pot conjuminar l'acció i els programes d'altres equipaments com els de tipus museístic, que poden clarament desenvolupar accions i iniciatives que valorin la interculturalitat com un valor afegit de la comunitat.

En aquest sentit, es pot generar una **nova apreciació del lloc** per part de persones de diferents cultures i amb diversos bagatges familiars en funció d'una multiplicitat de paràmetres socioculturals a partir de narratives que poden ser explorades des de diferents equipaments en diversos espais o barris de la vila o ciutat.

- **Concebre** els equipaments educatius però també els esportius i, sobretot, els dedicats a la població jove, com a llocs estratègics per fomentar la consciència de diversitat i la visió positiva sobre la interacció intercultural a partir d'una estratègia global de **visibilització d'aspectes normalment invisibilitzats** pel que fa a les persones o els col·lectius que poden ser objecte de discriminació per raons ètniques o culturals.

Exemple

Mesures com ara fer visible l'ús o el coneixement de l'existència d'altres llengües, parlades per persones d'altres cultures; la participació de les famílies i pares o mares de col·lectius amb cultures diferents en les activitats desenvolupades; facilitar la presència de professorat, personal monitor o gestor i empleats de diferents cultures pel que fa a l'equip que gestiona el dia a dia de l'equipament, o propiciar la interacció entre l'equipament i la comunitat local a partir de projectes inclusius i de caràcter intercultural, són possibilitats a l'abast per configurar l'equipament com a punt de contacte i ampliació dels aspectes positius que representa la diversitat de persones i la interacció intercultural.

- **Integrar** els equipaments educatius, esportius i de joventut en una estratègia digital global municipal, articulada en base a quatre principis bàsics, definits a partir de l'ús proactiu de les tecnologies digitals i els entorns virtuals.

1. **La comunicació i l'acompanyament remots**, que permeten optimitzar el temps i plantejar recursos i possibilitats com l'alfabetització digital, la usabilitat o la gamificació.
2. **L'apoderament i autogestió digitals** de la població, que possibiliten un més bon accés a la informació i nous llindars d'autoorganització comunitària, amb l'establiment de noves xarxes relacionals entre persones que generen nous espais participatius.
3. **La millora de les condicions d'autonomia i confiança personal**, que mostra la capacitat de les eines digitals per facilitar el dia a dia de les persones, la seva comunicació amb l'entorn i, en el cas d'alguns col·lectius, la millora de l'autoestima fent front a situacions de discriminació.
4. **L'optimització de la intel·ligència organitzacional** de la comunitat, amb l'emergència de noves

formes d'associacionisme i creació de comunitats d'interessos puntuals, recurrents i també amb caràcter estable.

Totes quatre orientacions permeten imaginar la xarxa d'equipaments locals com una estructura de serveis digitals adreçada a l'enfortiment de les condicions d'igualtat de les persones i al desenvolupament efectiu del marc de governança que representen, i alhora exigeixen, les estratègies d'interacció intercultural.

4.3. RECOMANACIONS DES DE LA IGUALTAT PEL QUE FA A L'ESPAI CONSTRUÏT

- **Proposar un disseny físic de l'equipament** directament adreçat a l'objectiu de fomentar tant la trobada com l'intercanvi entre persones i col·lectius diferents, fent que els criteris de gènere, intergeneracionals

i **interculturals** traspuïn tant la mateixa configuració material dels espais que configuren l'equipament com la seva disposició a l'hora d'establir els espais de circulació, garantint les màximes condicions de visibilitat i relació entre persones.

L'equipament hauria de constituir-se com un **espai àgora** que mostri, en l'escala de l'edifici construït, el que hauria de passar a l'espai públic i la vila o ciutat per tal de garantir la presència de la diversitat i la pràctica dels valors cívics.

- **Plantejar** un disseny concret dels diferents espais que configuren l'equipament clarament inspirat pels principis de **gènere**, de diversitat i convivència intercultural, en què la disposició estandarditzada i genèrica que acostuma a caracteritzar la distribució i la delimitació física dels diferents àmbits —accés i vestíbul, habitacions, sales polivalents, espais exteriors— sigui substituïda per una nova concepció dels espais d'ús.

Aquesta nova concepció ha d'estar caracteritzada per la integració d'elements propis i icònicament significatius de les diferents cultures representades per la població del municipi, de manera que tant el disseny del mobiliari i els elements físics de confort i decoració com les gammes cromàtiques utilitzades en parets, sostres, terres o paviments resultin directament inspirats per la necessitat de comunicar la diversitat de cultures que caracteritza la comunitat local.

- **Adaptar** físicament el disseny de l'equipament a les diverses demandes que grups de població pertanyents a diferents identitats de gènere o culturals poden presentar.

És evident que una societat que ha canviat i s'ha transformat en funció de la confluència de diferents cultures, i on les formes de la desigualtat i la discriminació s'han multiplicat, hauria de dotar-se d'uns equipaments en què, lluny de proposar-se un disseny estandarditzat —pensant en les característiques, els comportaments i els usos de l'espai de la població tradicionalment considerada—, es plantegin **innovacions i nous dissenys** de la construcció, dels seus espais i d'altres elements com el mobiliari o la decoració, que no només s'adrecin a la diversitat cultural i social sinó que també donin visibilitat a les **minories** que pateixen la manca d'igualtat i dignitat.

Exemple

L'equipament pot incorporar físicament, a partir de solucions afegides en façana o en zones auxiliars, uns determinats espais de servei i suport per a poblacions específicament afectades per condicions estructurals de desigualtat, com ara és el cas de persones sense sostre o d'unes determinades minories ètniques.

- **Impulsar** processos de governança i participatius de caràcter intercultural i basats en el **reconeixement de la igualtat** entre persones per fer visibles les seves necessitats, que poden veure's reflectides en el disseny final de l'equipament.

El disseny d'equipaments educatius, esportius o de joventut pot esdevenir la punta de llança d'un nou disseny de l'espai de tipus intercultural en l'escala municipal, associat a la idea de construir el lloc des dels principis de la interculturalitat —l'anomenat *intercultural place-making*—, és a dir, que el disseny mateix de la construcció generi un **sentiment de pertinença** al lloc per part de les diverses poblacions.

Val a dir que tot procés de disseny interseccional ha de considerar el conflicte entre diferents visions i la necessitat de crear **consensos comunitaris** entre persones de cultures diferents i amb condicions d'igualtat diferents, amb una bona gestió de les eines participatives.

D'aquesta manera, la construcció de l'equipament s'assimila molt més a un procés de cocreació entre ciutadans i professionals, que ha de donar com a resultat un espai construït que encoratgi persones diferents a interactuar en un mateix espai tot minimitzant les possibilitats de rivalitat o discriminació.

- **Aprofitar** la capacitat icònica de l'edifici per celebrar la diversitat i la idea d'igualtat entre persones. La concepció física de l'edifici i el disseny visual dels seus elements més rellevants —com ara la façana, la secció superior o l'entrada i els accessos— pot esdevenir un element certament proactiu capaç de generar diferents percepcions entre la població local.

Per tant, lluny dels dissenys de façana convencionals —que refusen comunicar cap valor simbòlic i es

refugien en els aspectes merament funcionals—, o d'aquells més genèrics —que podrien correspondre a qualsevol edifici construït a qualsevol lloc—, o dels que només consideren aspectes de la cultura local tradicional —i, en aquest sentit, exclouen aspectes icònics i identitaris d'altres cultures i tradicions actualment representades per la població local—, es pot suggerir una aproximació basada, en canvi, en els principis de la interacció intercultural, de manera que diferents elements visuals relatius a una diversitat de cultures poden tenir cabuda a l'hora de plantejar el disseny final de la construcció.

- **Incloure** la diversitat de gèneres, edats, orígens i diversitats funcionals en les imatges, senyalística i iconografia de l'equipament, utilitzant llenguatge i imatges diverses i no sexistes en la senyalització d'espais com els lavabos. Utilitzar també iconografia i imatges que tinguin en compte aquesta diversitat, en la comunicació dels processos participatius, dels projectes i de les activitats, tot evitant els estereotips de gènere.
- **Fer servir** diferents manifestacions artístiques per amplificar el paper social i simbòlic de l'equipament en termes d'igualtat i interseccionalitat aprofitant espais concrets i superfícies amb un tractament i un disseny que possibilitin usos alternatius per part de la població infantil, adolescent i jove, en funció dels usos i activitats que aquests col·lectius acostumen a mostrar pel que fa a la seva apropiació lliure de l'espai públic.

Exemple

Grades o conjunts d'esglaons annexos i superfícies de vidre en façanes i murs laterals permeten l'assaig de coreografies per part de grups de joves, de manera que l'equipament s'hibrida amb l'ús de l'espai públic limítrof. Determinades superfícies i configuracions d'accessos a l'edifici fan igualment possible l'ús per a la pràctica del parkour o l'skate.

Espais adjacents i murs cecs poden ser utilitzats per a manifestacions artístiques interculturals, com l'art de carrer i el grafiti.

Són exemples d'usos afegits o «paràsits» de l'equipament que poden eventualment enriquir-ne l'ús des de les arts escèniques, l'esport o l'art visual, sempre que el disseny de la construcció ho permeti.

- **Plantejar** el disseny de l'edifici que acull l'equipament de manera que es generin les màximes sinergies en l'ús dels espais públics adjacents amb l'objectiu de garantir el contacte i la interacció quotidiana de persones diverses sobre la base dels objectius de la interacció intercultural.

En comptes de dissenyar la construcció com a contenidor tancat i impermeable, és aconsellable plantejar l'equipament com un entorn construït que fa de connector entre les diferents àrees al voltant, que troben en la construcció concreta un espai de transició i vincle entre elles. Així, interessos diferents per part de persones diverses poden donar-se cita en l'equipament, encara que no s'estigui fent ús de les seves instal·lacions, de manera que la possibilitat d'interacció intercultural i el contacte entre diferents de manera igualitària es manifesti amb espontaneïtat.

Aquest rol de l'equipament com a lloc d'estada i, alhora, espai de transició o connexió que trama l'espai físic al seu voltant pot, a més, ser induït per la formalització física de les peces construïdes o les relacions entre la façana principal i els seus accessos i les altres seccions de l'espai edificat.

Si l'equipament es troba igualment ubicat envoltat d'altres espais catalitzadors de la vida urbana (mercats, museus, centres mèdics o nodes de transport i mobilitat, etc.), l'estratègia també pot garantir el flux continu de ciutadans i les relacions de proximitat entre diferents a partir d'interessos comuns.

- **Equipar** l'espai físic a partir d'una estratègia pròpia de digitalització, orientada des dels principis de la igualtat entre persones i els atributs de la interseccionalitat. Així, és estratègic considerar quatre camps concrets emergents d'innovació tecnològica d'aplicació pels que fa als equipaments des de la perspectiva de la igualtat:

1. **la comunicació i l'acompanyament remots**, sobretot a persones que pateixen aïllament, estigmes o situacions de risc;
2. **l'apoderament i autogestió digitals**, tant pel que fa a l'accés a informació, la gestió de tràmits o la resolució de necessitats de cura i suport;
3. **la millora de les condicions d'autonomia i confiança personal** a partir de la millora de la comunicació entre persones o la mobilitat autònoma, i

4. L'optimització de la intel·ligència organitzacional de la comunitat, amb la implementació i l'ús d'eines per detectar problemàtiques socials ocultes.

Les quatre orientacions fan evident la capacitat de la tecnologia digital per minimitzar les situacions d'exclusió i amplificar les possibilitats de l'intercanvi intercultural en règim d'igualtat, i poden inspirar tant el disseny físic d'alguns espais de l'equipament com la qualificació de possibles funcions com a punt d'informació i assessorament pel que fa a l'ampli ventall d'aplicacions i eines digitals que poden permetre el desenvolupament de les quatre orientacions anteriors.

- **Incorporar** en el disseny i l'estructura dels equipaments educatius, esportius i de joventut elements i narratives que puguin fàcilment posar de manifest i donar visibilitat a les condicions d'interculturalitat que caracteritzen la població.

Exemple

Es pot fer a partir de la sobreexposició a manifestacions artístiques o culinàries concretes i representatives de la diversitat cultural de la comunitat.

La incorporació en el disseny i l'estructura de l'equipament d'espais d'ús necessàriament col·lectiu, com ara cuines comunitàries o jardins autogestionats, mostra algunes possibilitats senzilles però efectives que permeten aprofitar físicament la distribució d'espais de l'equipament per visibilitzar la diversitat de cultures i les diferències entre la població, tot comunicant, de manera efectiva, la idea de la interseccionalitat com a valor afegit.

Recomanacions des de la perspectiva de la sostenibilitat

05.

En relació a la sostenibilitat, es proposa la bateria de recomanacions següent, directament referides a una sèrie d'objectius que l'equipament pot assolir en relació al seu paper intermediari entre les persones, l'entorn socioinstitucional i l'espai físic construït.

Des d'una vessant de sostenibilitat i resiliència territorials, els equipaments municipals de tipus educatiu, esportiu i de joventut poden esdevenir catalitzadors o deslloradors que propiciïn, fomentin i garanteixin l'indici de responsabilitat ambiental, de manera que els necessaris compromisos amb l'eficiència energètica, l'economia circular o la lluita contra el canvi climàtic inspirin tant la formalització física de l'equipament com la seva orientació, activitats i iniciatives en l'escala local.

Des d'aquesta perspectiva, els reptes col·lectius que representen la transició cap a la descarbonització de la societat i la consolidació d'una nova cultura de recursos com l'energia o l'aigua poden certament ser entomats des de l'acció pública desenvolupada als equipaments municipals, de manera que, més enllà de les diverses funcions establertes, també poden col·laborar en l'impuls de la consciència ecològica i la promoció d'hàbits i valors en matèria de sostenibilitat, tot considerant els requeriments de l'Agenda 2030 i l'assoliment dels Objectius de Desenvolupament Sostenible.

En aquest sentit, es fan les següents recomanacions, desagregades pel que fa als tres àmbits d'interès ja explicats: les persones, l'entorn social i institucional i l'espai construït.

5.1. RECOMANACIONS DES DE LA SOSTENIBILITAT PEL QUE FA A LES PERSONES

- **Plantejar** la sostenibilitat entesa des de l'equipament com una eina de gestió interna, vinculada a la dotació de recursos humans suficients, per tal de concretar una planificació i un manteniment de les instal·lacions i les activitats que puguin no només afavorir l'estabilitat pròpia de l'equipament com a servei a la ciutadania, sinó, més enllà, que sigui capaç d'implementar i mantenir en el temps accions orientades a garantir la pròpia sostenibilitat econòmica i funcional.
- **Divulgar** els principis de la sostenibilitat ambiental i la resiliència territorial fent servir programes i activi-

tats ad hoc, desenvolupades des de l'equipament per reforçar els llinars de conscienciació ambiental entre la població local.

Els equipaments educatius, esportius i de joventut poden esdevenir nuclis actius des d'on impulsar iniciatives que mostrin el seu paper com a entitats educadores i responsables pel que fa a la necessitat d'incorporar criteris sostenibles en la vida de les persones.

- **Introduir** la reflexió sobre els valors ciutadans associats als principis de la sostenibilitat i la resiliència pel que fa a l'activitat estable que caracteritza l'equipament: en relació al currículum d'activitats escolars i lectives, en el cas dels equipaments educatius; pel que es refereix als formats de la pràctica esportiva als equipaments enfocats a l'esport, i en relació a les activitats que articulen l'oferta formativa, divulgativa o de debat crític i conscienciació ciutadana que normalment es desenvolupa als equipaments de joventut.
- **Establir** protocols d'economia circular efectius, operatius i tangibles en relació al funcionament del mateix equipament, tot aprofitant els resultats com a element de divulgació dels principis de la sostenibilitat entre les persones. La introducció de **criteris de circularitat** és clau per fer evident una nova concepció dels residus en tant que nous recursos, que, a partir d'iniciatives de reciclatge, poden ser **reintroduïts** en els circuits d'ús i consum.

A partir de la divulgació d'aquests principis, els equipaments educatius, esportius i de joventut poden assolir un paper efectiu com a ens educadors en el context de la comunitat local.

- **Promoure** els hàbits sostenibles de la població específicament usuària de l'equipament i també entre la població local al municipi, tant pel que fa a les formes del consum, la mobilitat o l'alimentació com pel que es refereix als estils de vida en general, de manera que es promogui la sensibilització ambiental i la introducció de les claus i els atributs de la vida sostenible en l'organització domèstica i els usos de l'espai dels individus, les famílies i els diferents col·lectius.
- **Implementar** mecanismes innovadors de comunicació dels efectes del canvi climàtic des dels equipaments educatius, esportius i de joventut, tot fent servir recursos expositius o digitals i l'ús del propi barri

o entorn a l'hora de promoure la **conscienciació** pel que fa a les conseqüències derivades de les alteracions del clima.

Els equipaments poden esdevenir llocs privilegiats per generar una nova sensibilitat envers la realitat del canvi climàtic, a partir d'un millor coneixement de les seves conseqüències ambientals i les diferents afectacions que aquestes representaran pel que fa al territori.

Exemple

Es tracta d'explicar sobretot problemàtiques que tindran lloc específicament en l'escala local, com passa amb els incendis de sisena generació als municipis rurals amb urbanitzacions a prop d'àrees forestals, o com succeeix a les ciutats, on les onades de calor seran més persistents i contínues i sumaran els seus efectes a les illes de calor que ja es produïen abans en aquest tipus d'entorn més urbanitzat.

- **Suggerir** estratègies de mitigació i adaptació dels efectes del canvi climàtic que, fins i tot, puguin ser liderades en part des de l'equipament mateix, tot contribuint a la divulgació de les mesures que es poden desenvolupar si es vol fer front a l'actual situació d'emergència climàtica.

Exemple

Les possibilitats es poden plantejar tant des de la perspectiva de la reducció d'emissions com pel que es refereix a l'adaptació del territori i la comunitat al conjunt d'episodis i situacions crítiques que s'esdevindran en el futur immediat: sequera i incendis; pluges torrencials i inundacions, fenòmens meteorològics extrems o les cada vegada més persistents onades de calor.

- **Associar** els programes i les iniciatives desenvolupades als equipaments als Objectius de Desenvolupament Sostenible, per tal de contribuir a la seva major divulgació i millor coneixement entre les persones i la població local.

Es pot introduir la reflexió sobre l'**assoliment dels ODS** en l'activitat estable de l'equipament: en relació al currículum d'activitats escolars i lectives, en els equipaments educatius; pel que es refereix als formats de la pràctica esportiva, als equipaments enfocats a l'esport; i pel que fa a les activitats que articulen l'oferta formativa, divulgativa o de debat crític i conscienciació ciutadana que es desenvolupa als equipaments de joventut.

- **Integrar** la població local en la gestió sostenible de l'equipament, de manera que es puguin establir marcs suficients per desenvolupar l'anomenat *apoderament verd* per part de la població local.

D'aquesta manera, les persones no només assumeixen un rol destacat com a receptors d'un seguit d'estratègies divulgatives, de conscienciació i sensibilització ambiental, sinó que també **són participants i agents actius** en el procés de conversió d'un equipament convencional en un de sostenible, resiliència i *climate-proof*.

- **Divulgar** els nous valors que representa l'ús dels ambients naturals per part de les persones en el context postpandèmia, caracteritzat per la major importància de la pràctica esportiva en els espais públics urbanitzats i no urbanitzats i les noves problemàtiques relatives a la **salut mental** de la població, especialment pel que fa als grups de població més jove.

En aquest sentit, els equipaments educatius, esportius i de joventut adquireixen un potencial ben rellevant com a espais divulgadors i catalitzadors de **nous comportaments** en un sentit molt ampli en relació al **nou paper social dels hàbitats naturals** i els espais oberts al territori, tant des del punt de vista de les accions de sostenibilitat com des de la perspectiva de les noves estratègies de salut postcovid.

- **Incentivar** des dels mateixos equipaments educatius, esportius i de salut un nou paper molt més proactiu de la població jove pel que fa a la gran diversitat d'accions possibles de divulgació, conscienciació i sensibilització ambiental, que poden ajudar a posar els objectius de sostenibilitat, resiliència i circularitat en el centre de la vida de les persones.

Des d'aquesta perspectiva, a partir de projectes desenvolupats directament des del lideratge dels equi-

paments, les persones joves poden assolir un nou paper social com a dinamitzadors i educadors «verds» de la vida local (*green trainers*) que ajudi no només a la disseminació de l'agenda de sostenibilitat i resiliència local, sinó també a un nou tipus d'apoderament de les persones joves del municipi.

5.2. RECOMANACIONS DES DE LA SOSTENIBILITAT PEL QUE FA A L'ENTORN

- **Generar** una imatge de marca dels equipaments educatius, esportius i de joventut com a espais resilients i específicament adaptats als efectes del canvi climàtic en l'escala del municipi.

En aquest sentit, la consideració de l'equipament com a espai *climate-proof* pot representar un actiu impor-

tant quan es tracta de fomentar estratègies de divulgació i coneixement tant dels diversos efectes del canvi climàtic com de les eventuais mesures correctores que poden plantejar-se al municipi en relació a l'emergència climàtica.

- **Integrar** els equipaments educatius, esportius i de joventut com a espais de suport pel que fa al desenvolupament de les polítiques, estratègies o iniciatives municipals relatives a la divulgació dels principis de la sostenibilitat i la resiliència.

Es pot proposar la xarxa d'equipaments locals com a estructura efectiva de suport associada a la idea d'un municipi *climate-proof*, resistent i adaptat, per tant, als efectes del canvi climàtic.

- **Proposar** els equipaments educatius, esportius i de joventut com a espais demostratius, on testar iniciatives i projectes de sostenibilitat i resiliència, de ma-

nera que l'equipament mateix formi part de l'estratègia comunicativa posterior de cara a la ciutadania a partir de l'explicació d'aquests projectes pilot.

Exemple

Mesures com la implementació de la minimització en la producció de residus, l'aprofitament del menjar que sobra, o la configuració de l'equipament com un refugi climàtic per tal de donar recer a la població local en situacions d'emergència climàtica, com passa amb les onades de calor, serien bons exemples d'aquestes experiències demostratives que fan evident el paper proactiu que la xarxa d'equipaments municipals pot tenir en l'escala local.

- **Vincular**, de manera operativa i efectiva, la xarxa d'equipaments educatius, esportius i de joventut amb una estratègia integral de circularitat pel municipi que abasti altres espais catalitzadors de la vida local i que contempli diferents vessants del funcionament metabòlic municipal: producció i fabricació, transport i mobilitat, consum, minimització i reciclatge de residus, etc.
- **Dissenyar** una estratègia global *smart* per al municipi basada en la digitalització verda i que consideri els equipaments com a nodes digitals integrats que poden oferir una diversitat de serveis *climate-proof* amb el paper de peces clau en l'ecosistema de mobilitat local o pel que fa al circuit alimentari local, i també en relació a la implementació de solucions de mitigació o adaptació als efectes del canvi climàtic basades en la natura (*nature-based*).

Exemple

Pel que fa a la mobilitat, les iniciatives poden anar de la recàrrega de vehicles elèctrics a l'accés a serveis de mobilitat diversos, passant per la disposició de la infraestructura com a estructura *hub* multimodal.

En el circuit alimentari es pot proposar la venda i l'intercanvi de productes de km 0 en la gestió del menjar de rebuig per tal d'evitar-ne el malbaratament.

És a dir, la proposta planteja mesures de gestió del territori local des de la perspectiva ambiental imitant

el comportament dels ecosistemes naturals amb un rèdit específic en termes de mitigació o adaptació a la situació d'emergència climàtica.

- **Desenvolupar** una estratègia celebrativa de la sostenibilitat com a objectiu col·lectiu compartit en l'escala del municipi amb el disseny d'estratègies diverses des dels equipaments educatius, esportius i de joventut que afavoreixin un **millor coneixement del medi i el territori** i promoguin també una més gran **responsabilitat ambiental** per part de la població local.

Exemple

Com a idea, es poden crear premis de fotografia o la valoració del comportament sostenible de les associacions locals.

- **Aprofitar** l'entorn físic dels equipaments educatius, esportius i de joventut per desenvolupar activitats relacionades amb la natura, la sostenibilitat i la resiliència, sobretot en el cas dels equipaments en municipis de menys grandària poblacional i menys urbanitzats, els quals presenten oportunitats més clares de proposar programes directament inspirats pel coneixement del medi natural i la divulgació de les necessàries condicions de sostenibilitat i resiliència que la situació d'emergència climàtica exigeix.

Des d'aquesta perspectiva, els equipaments dels **municipis petits** presenten un valor estratègic en relació a la sensibilització ciutadana pel que fa a la dimensió ambiental de l'hàbitat i els actuals riscos derivats dels efectes del canvi climàtic.

- **Plantejar** una estratègia que vinculi aspectes de la «vida sostenible» i la «vida saludable» en el context de l'emergència climàtica actual en l'escala del municipi des dels mateixos equipaments educatius, esportius i de joventut.

Alguns aspectes de l'agenda ambiental i de la sostenibilitat del municipi presenten potencials clars en el desenvolupament d'una agenda comuna amb les estratègies municipals de salut, com ara la promoció de l'alimentació sostenible i saludable o la incentivació de la mobilitat dolça —a peu o en bicicleta—, també per motius de salut. Es tracta, doncs, de temàtiques

que poden estar ben presents en la gestió del dia a dia de la xarxa d'equipaments municipals.

- **Proposar** un pla d'acció específic en la gestió de les problemàtiques ambientals que caracteritzen el funcionament dels equipaments educatius, esportius i de joventut a escala municipal, com passa amb el menjar que sobra als menjadors escolars o amb la producció de residus plàstics als equipaments de caràcter esportiu, no només pel que fa a la minimització d'aquestes qüestions sinó, sobretot, pel que es refereix a l'assaig de **projectes pilot** que plantegin solucions a partir de gestions alternatives de l'equipament.
- **Implementar** una nova funció social dels equipaments com a «espais tutorial» en relació als nous riscos que representen els efectes del canvi climàtic i proposar **nous comportaments ciutadans** no només pel que fa a les possibilitats de minimització de situacions ambientalment no desitjables, però certament inevitables en un context de crisi climàtica, sinó també pel que es refereix als **protocols** que cal seguir des de la perspectiva de l'autogestió comunitària.

Exemple

Els equipaments educatius, esportius i de joventut poden esdevenir espais ciutadans privilegiats per a l'adquisició d'eines individuals i col·lectives de gestió de noves situacions, com ara els incendis de sisena generació, en el cas de municipis amb territori forestal i urbanitzacions properes; la situació de sequera persistent, vinculada amb la nova realitat de la disponibilitat i l'ús de l'aigua com a recurs certament estratègic en un context d'emergència climàtica, o els cada vegada més continus i persistents episodis d'onada de calor.

5.3. RECOMANACIONS DES DE LA SOSTENIBILITAT PEL QUE FA A L'ESPAI CONSTRUÏT

- **Mantenir** una gestió sostenible de l'equipament mateix, tant pel que fa al consum d'energia i al cicle de l'aigua en el funcionament de l'edificació com pel que es refereix a la minimització dels residus que es generin en funció de la seva normal activitat.

Els equipaments educatius, esportius i de joventut poden tenir un paper important com a establiments **model de bones pràctiques** pel que fa a la introducció efectiva dels principis de la sostenibilitat i la resiliència ambientals en la construcció, el funcionament, la gestió i el manteniment de la infraestructura.

- **Plantejar** l'aplicació efectiva de nous protocols adaptats a l'emergència climàtica pel que fa a la distribució d'espais o la conformació clàssica d'alguns d'ells, com passa, per exemple, amb patis, passadissos de circulació i aules de les escoles i instituts.

El model constructiu clàssic i convencional que caracteritza molts equipaments manté alguns espais d'ús important, el disseny dels quals s'hauria d'actualitzar d'acord amb **nous criteris** adaptats a la realitat de l'emergència climàtica.

Exemple

Les onades de calor i les més elevades temperatures mitjanes aconsellen dissenyar d'una altra manera aquests espais tipològics, millorant la ventilació i, sobretot, implementant elements que aconseguixin reduir la sobreexposició a la calor —superfícies verdes o blaves, zones d'ombra i canvis pel que fa al cromatisme de les superfícies—. Cal donar prioritat al color blanc per tal d'acumular la mínima quantitat d'energia possible pel que fa al microclima de l'equipament.

- **Aprofitar** la construcció de l'equipament, considerant els materials, la disposició o la configuració de murs i façanes, per fer de l'edifici un espai de resiliència i circularitat integrals, afegint-hi innovacions que permetrien propiciar i visibilitzar un funcionament de l'equipament com a **ecosistema resilient**.

Exemple

Un exemple clar en aquesta línia correspon a la nova normativa establerta a ciutats angleses com Brighton i Hove, que obliga les noves construccions a fer servir maons especials amb forats de diferent grandària per tal de fer possible que les abelles solitàries puguin refugiar-s'hi i construir-hi els nius, de manera que es garanteixen unes condicions òptimes de pol·linització de l'entorn.

- **Dotar** l'equipament d'un element o elements de *branding* ambiental dissenyant la construcció a partir de criteris estètics i arquitectònics que puguin comunicar de manera fefaent l'orientació de l'edifici envers les problemàtiques de la sostenibilitat, la resiliència i la lluita contra el canvi climàtic.

Es tracta d'una aproximació que, sobretot, pot plantejar-se en la **façana** i els espais i elements més visibles de la construcció, considerant la morfologia o concreció morfològica i física com a manifest visual que subratlli el **compromís de l'equipament** amb aquestes qüestions.

- **Fer** de l'edifici on s'ubica l'equipament un veritable «manifest» en relació als materials de construcció i la seva disposició, amb una clara **prevalença de la fusta** i d'altres solucions orgàniques per sobre de l'ús indiscriminat de solucions a base de ciment i altres productes industrials responsables d'emissions des del seu mateix procés de fabricació, o de la implementació acrítica dels paviments artificials.

La tria de materials sostenibles i orgànics fa igualment més factible la incorporació de solucions de disseny que responen a l'emergència climàtica, com és el cas de les canòpies afegides a l'estructura de murs o façanes.

- **Proposar** específicament un disseny de l'equipament a partir dels criteris i atributs de la circularitat i l'economia circular, no només pel que fa a la construcció, amb una atenció especial als materials i els processos constructius, sinó també pel que es refereix a tota la dimensió física de l'edificació en el seu conjunt.

Exemple

Es poden repensar aspectes específics de la configuració de les peces construïdes, per fer més fàcil el reciclatge de residus i el compostatge en el cas dels orgànics, habilitant sistemes i configuracions espacials que permetin la recollida de l'aigua de pluja o plantejant altres protocols generals de gestió i funcionament de l'equipament directament inspirats en aquells principis.

- **Establir** uns estàndards mínims d'acord amb els principis de la sostenibilitat i la resiliència sobre qües-

tions com l'excés d'emissions vinculades a les necessitats de calefacció i el condicionament de la construcció.

Exemple

Hi ha un gran nombre de propostes possibles, com ara fer servir tant com sigui possible la calor del sol; garantir prestacions elevades pel que fa als aïllaments en parets, coberta i en relació a la fusteria; assegurar una alta hermeticitat de l'aire en les estances o espais en funció del seu ús; millorar els sistemes de ventilació, o implementar de manera solvent les energies renovables.

Totes aquestes propostes de l'exemple són alternatives útils i profitoses que poden generar un millor rendiment i eficiència energètica de l'equipament i, en definitiva, un perfil constructiu el més proper possible a la neutralitat pel que fa a les emissions.

- **Dissenyar** l'equipament a partir de criteris constructius que responguin a les necessitats d'adaptació al canvi climàtic, però també de multiplicitat d'ús i flexibilitat temporal per tal de poder acollir possibles usos del recinte i els espais físics constitutius de l'equipament en funció de les noves necessitats socials derivades de l'emergència climàtica (espais estratègics pel que fa a la disponibilitat d'aigua en períodes de sequera o refugis quan es presenten episodis extrems com passa amb els incendis de sisena generació o les onades de calor).
 - **Integrar** en la construcció de l'equipament els principis del disseny d'infraestructures verdes gestionant els espais limítrofs entre l'equipament i l'entorn i garantint que els elements naturals puguin estar presents a l'interior de l'edificació.
- Aquesta hibridació entre els espais artificials que proposa l'entorn efectivament construït i el contingut natural del context territorial immediat seria desitjable sobretot pel que fa als municipis més petits i menys urbanitzats, on el disseny dels cossos edificats hauria d'incorporar funcions d'espai connector per tal d'assegurar una bona prestació de l'equipament en relació a la lògica natural que caracteritza el sistema d'espais oberts al territori.
- **Ubicar** físicament i dissenyar l'espai construït de l'equipament en funció de claus de mobilitat sostenible, sobretot pel que fa als entorns de més caràcter urbà a les ciutats més grans, de manera que es garanteixin qüestions de natura estratègica, com ara l'accessibilitat fàcil i eficient en transport públic, la possibilitat dels desplaçaments a peu (*walkability*), el disseny dels espais d'acord amb els principis de la «ciutat jugable» (*playful city*) i la disponibilitat d'espais de servei per a la bicicleta i altres mitjans de transport elèctric individual.

Objectius i recomanacions en relació a l'Agenda 2030 i els ODS

06.

Com ja s'ha dit, el projecte transformador «Equipaments 2030: responsables i educadors» està clarament alineat amb els ODS, atès que proposa:

La transformació activa dels equipaments i també dels espais públics que configuren els entorns físics de proximitat en espais capdavanters i educadors pel que fa a la promoció de la salut i el benestar, la provisió d'una educació de qualitat, la garantia de l'equitat de gènere, l'accés a l'energia assequible i no contaminant, l'impuls a la innovació i millora de les infraestructures, la reducció de les desigualtats, la vertebració de ciutats i comunitats sostenibles i resilients, i l'acció pel clima, sempre des de l'establiment d'aliances per tal d'aconseguir tots aquests objectius.

Com s'ha pogut explicar en les anteriors 120 recomanacions, estructurades en diferents blocs temàtics, l'aplicació efectiva d'aquests principis i mesures permetria apropar l'acció i el funcionament quotidià dels equipaments educatius, esportius i de joventut de la província de Barcelona a alguns Objectius de Desenvolupament Sostenible de manera específica, com s'exposa en resum tot seguit:

ODS 3. Salut i benestar. Definit amb el text «assegurar la vida saludable i promoure el benestar per a tothom considerant totes les edats», apareix desenvolupat de manera clarament transversal a partir de les

recomanacions plantejades pel que fa als quatre pilars que inspiren el projecte transformador, però especialment en relació a les mesures proposades que volen garantir les condicions d'accessibilitat i sostenibilitat. Sobretot, pel que fa al vincle entre les estratègies de vida sostenible i les estratègies proposades pel quart pilar, de vida saludable de les persones.

ODS 4. Educació de qualitat. Definit amb el text «assegurar l'educació de qualitat, inclusiva i igualitària, i promoure oportunitats d'aprenentatge al llarg de la vida per a tothom», es tracta de manera des-
agregada dels equipaments educatius però també del pa-

per complementari que tant equipaments esportius com de joventut poden tenir en l'educació de la població jove, sobretot en relació a les recomanacions que es presenten al segon i el tercer pilars —accessibilitat i igualtat—, on les qüestions relatives a l'accessibilitat universal, la inclusió i la lluita contra les discriminacions es mostren desenvolupades amb prou detall.

ODS 5. Igualtat / Equitat de gènere. Definit amb el text «aconseguir l'equitat de gènere i l'apoderament de totes les dones i nenes», resta certament reflectit en les recomanacions plantejades en relació

al segon i tercer pilars —accessibilitat i igualtat—, encara que algunes de les mesures i estratègies que s'han plantejat en relació a com enfortir els mecanismes participatius en l'escala local incideixen, de manera clara, sobre com garantir la participació igualitària per tal d'evitar els biaixos i la discriminació en raó del gènere en l'escala local.

ODS 7. Energia neta i assequible. Definit com «assegurar el dret a una energia moderna, accessible, fiable i sostenible per a tothom», es mostra clarament com un principi inspirador de les recomanacions

i les propostes que s'han presentat en relació al quart pilar, la sostenibilitat. En concret, pel que fa a tota la nova configuració física i la gestió de l'equipament d'acord amb noves bases referides al contingut energètic i l'eficiència de les instal·lacions. De fet, de manera indirecta, el dret a una energia accessible formaria part de l'agenda de les recomanacions plantejades en relació al segon i tercer pilars (accessibilitat i igualtat).

ODS 9. Indústria, innovació i infraestructures. Definit amb el text «construir infraestructures resilents, promoure la industrialització inclusiva i sostenible a partir de la innovació», està representat per algu-

nes de les recomanacions referides a la dimensió sostenible dels equipaments que s'han explicat en relació al quart pilar —sostenibilitat—, sobretot en relació a la provisió de materials de construcció adequats i a la capacitat estratègica per introduir els principis de l'economia circular en relació no només a l'edificació, sinó també pel que fa a la gestió del funcionament quotidià de l'equipament.

ODS 10. Reducció de les desigualtats. Definit amb el text «**reduir les desigualtats entre països i territoris**», apareix certament reflectit, tot i l'obvi biaix d'escala, en les recomanacions plantejades en relació al segon pilar (igualtat). Especialment pel que fa a totes les consideracions que representen en relació al concepte de la nova «interacció intercultural», que planteja el reconeixement dels diferents orígens culturals de la població i la necessitat d'establir un diàleg intercultural en base a la reducció de les desigualtats econòmiques i socials.

ODS 11. Ciutats i comunitats sostenibles. Definit amb el text «**fer ciutats i assentaments inclusius, segurs, resilents i sostenibles**», es troba inserit clarament i de manera transversal en les recomanacions que

es fan en relació al segon, tercer i, òbviament, quart pilars (accessibilitat, igualtat i sostenibilitat).

En aquest sentit, paga la pena subratllar que les recomanacions proposades parteixen sempre d'una concepció transversal del concepte de sostenibilitat, per tal de plantejar objectius no únicament vinculats a la sostenibilitat ambiental, sinó també considerant mesures i estratègies d'inclusió social i resiliència sociocultural en sentit ampli.

ODS 13. Acció climàtica. Definit amb el text «**implementar accions urgents per tal de combatre el canvi climàtic i els seus efectes**», es correspon amb les recomanacions plantejades en relació al quart pilar (sostenibilitat), tant pel que fa a les que s'adrecen a les persones com pel que es refereix a les que tenen a veure amb l'entorn o el mateix espai construït que defineix l'equipament.

Cal insistir en el fet que una majoria de recomanacions se centren, precisament, en la urgència que algunes mesures i estratègies tindrien quan es considera el marc general d'emergència climàtica que caracteritza el context territorial actual on s'ubiquen els equipaments a la província de Barcelona.

ODS 17. Aliança per assolir els objectius. Definit amb el text «**enfortir els mitjans a l'abast per implementar i revitalitzar l'aliança mundial per al desenvolupament sostenible**», apareix reflectit, tot i l'obvi

biaix d'escala, pel que fa als quatre pilars considerats (participació, accessibilitat, igualtat, sostenibilitat), sobretot en relació a les recomanacions específiques que tenen a veure amb l'entorn socioinstitucional de l'equipament i quan es plantegen mesures i estratègies definides per a la totalitat del municipi.

Cal afirmar que el concepte de veritable desenvolupament sostenible no és assolible únicament considerant les qüestions relatives al quart pilar, sinó també tenint en compte les implicacions diverses que caracteritzen els altres tres pilars.

Conclusions: els equipaments municipals «responsables i educadors»

07.

Tal com s'ha explicat, els 6.118 equipaments públics municipals de tipus educatiu, esportiu i de joventut que es comptabilitzen actualment a la província de Barcelona constitueixen una àmplia diversitat d'instal·lacions i serveis de proximitat que van dels complexos, pavellons i camps esportius i poliesportius a les piscines, casals juvenils, escoles bressol, d'adults o de música i arts.

Però les funcions actuals dels equipaments, entesos com una **xarxa activa d'elements d'infraestructura social i comunitària** en un territori divers i complex, ultrapassen el llindar de l'oferiment d'un seguit de serveis ciutadans a escala local. Els equipaments constitueixen també punts de trobada i convivència, són **llocs de relació i interacció social** i es defineixen a partir del seu potencial com a espais incubadora per a la construcció activa de ciutadania, amb una base material de proximitat i en relació a la vida quotidiana de les persones.

Recorda

→ Com el projecte transformador posa de manifest i s'ha anat també explicant als apartats del present document, els equipaments públics municipals poden representar igualment un nou banc de prestacions diverses, molt més desenvolupat i específicament orientat envers els quatre pilars que aquí s'han presentat: la participació, l'accessibilitat, la igualtat i la sostenibilitat.

Tal com s'ha especificat, ja sigui en relació a les persones, a l'entorn de l'equipament o a les seves característiques en tant que espai físic construït, els equipaments públics municipals de la demarcació de Barcelona poden assolir **nous llindars prestacionals** d'una manera molt clara a partir d'una orientació específica envers els nous significats que els quatre pilars considerats representen.

Aquesta nova dimensió prestacional dels equipaments educatius, esportius i de joventut parteix, necessàriament, d'un criteri de multiplicitat, de manera que ja no parlem d'espais definits a partir d'una única funció sinó, més aviat, entesos com a contenidors amb un **caràcter certament estratificat i «multicapa»**.

Aquests diferents estrats funcionals, en referència directa als reptes que representen la participació, l'accessi-

bilitat, la igualtat i la sostenibilitat, poden articular-se en termes de distribució i ús dels diferents espais que integren l'equipament i també en termes temporals segons el moment. En qualsevol cas, poden activar-se sempre de manera complementària, amb la qual cosa **la riquesa i les possibilitats d'ús dels equipaments** esdevé el principal repte i el rèdit primordial que l'aproximació i el tractament aquí defensats proposen, tant per a la construcció de l'equipament com pel que fa a la seva gestió i el manteniment posterior.

Sens dubte, uns equipaments participatius, accessibles, igualitaris i sostenibles han de manifestar-se també en el seu entorn, tant social com institucional. Més encara, han de comunicar de manera efectiva aquestes noves qualitats a partir de la seva pròpia configuració física i material, de manera que, com també s'ha explicat, **el «moment zero» de l'equipament** sigui el de la seva pròpia definició des del punt de vista arquitectònic, constructiu i fins i tot urbanístic.

Des d'aquest punt de vista, l'objectiu últim de les diferents recomanacions proposades per a cadascun dels quatre pilars que inspiren el projecte transformador no rau en la seva consideració lineal i especialitzada sinó, ans al contrari, en el fet d'explorar la capacitat que poden tenir els equipaments públics municipals per desenvolupar diferents recomanacions de manera creuada: és a dir, posant en comú les **quatre grans orientacions** aquí defensades (participació, accessibilitat, igualtat, sostenibilitat) i la **triple distinció** que contempla:

- la relació de l'equipament amb les persones,
- la relació de l'equipament amb el seu entorn social i institucional, i
- la relació de l'equipament amb el seu propi disseny físic de l'espai construït que constitueix.

És des d'aquesta perspectiva integral i complexa que les 120 recomanacions suggerides en aquest document són radicalment complementàries. Constitueixen un veritable full de ruta per repensar els equipaments públics municipals com a espais orientats a liderar la construcció de territori i ciutadania en el moment present i en el futur immediat.

Els nostres compromisos

BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

- CENTRE D'ESTUDIS DEMOGRÀFICS (2022). «Canvis de residència en temps de covid-19: una mica d'oxigen per al despolament rural». A *Perspectives Demogràfiques*, núm. 26. Barcelona: Centre d'Estudis Demogràfics, Universitat Autònoma de Barcelona. <https://doi.org/10.46710/ced.pd.cat.26>.
- Col·lectiu Punt 6. *Guia per al disseny d'espais públics amb perspectiva de gènere interseccional*. https://territori.gencat.cat/web/.content/home/03_infraestructures_i_mobililitat/mobililitat-gener/guia-disseny-espais-publics.pdf.
- D'ALESSANDRO, I. (ed. 2021). *The intercultural city step by step. A practical guide for applying the urban model of intercultural inclusion*. Brussel·les: The Council of Europe.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA (2015). *Estudi per a les identifications de camins esportius de la demarcació de Barcelona*. Barcelona: ACNA, SL. Gerència de Serveis d'Esports.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA (2017). *Els ajuntaments i l'esport a la demarcació de Barcelona*. Col·lecció Eines. Sèrie Esports, 3. Barcelona: Oficina d'Equipaments Esportius. Gerència de Serveis d'Esports. Àrea de Cultura, Educació i Esports.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA (2017). *Els equipaments juvenils. Reflexions, certeses i reptes*. Col·lecció Eines. Sèrie Benestar i Ciutadania, 10. Barcelona: Oficina del Pla Jove. Gerència de Serveis d'Igualtat i Ciutadania. Àrea d'Atenció a les Persones.
- DIPUTACIÓ DE BARCELONA (2022). *Impuls d'una estratègia de cultura digital als municipis*. Col·lecció Eines. Sèrie Cultura, 11. Barcelona: Centre d'Estudis i Recursos Culturals, CERC.
- ECOS GRUP COOPERATIU (2019). *Comunicació inclusiva. Ecos de transformació. Eines per a l'economia social i solidària*. Barcelona: Ecos Grup Cooperatiu. Ajuntament de Barcelona.
- FUNDACIÓ iSocial (2020). *Els serveis socials davant la intel·ligència de grans quantitats de dades (Big Data)*. Barcelona: Fundació iSocial, Innovació en l'Acció Social.
- FUNDACIÓ iSocial (2022). *Innovació tecnològica i serveis socials. Tendències d'innovació en serveis socials*. Barcelona: Fundació iSocial, Innovació en l'Acció Social.
- GENERALITAT DE CATALUNYA; FÀBREGAS, F. (coord.). *Pla director d'instal·lacions i equipaments esportius de Catalunya*, PIEC (Decret 25/2005, de 31 de maig). Barcelona: Consell Català de l'Esport. Generalitat de Catalunya.
- MEER, N.; TARIQ M.; ZAPATA-BARRERO, R. (2016). *Multiculturalism and interculturalism: debating the dividing lines*. Edimburg: Edinburgh University Press.
- MUÑOZ, F. (2008). «La urbanització dispersa: reptes nous per a les polítiques socials en el territori». A *Quaderns d'Acció Social i Ciutadania*, núm. 50 (55-59). Barcelona: Departament d'Acció Social i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya.
- MUÑOZ, F. (2010). *Local, local! La ciutat que ve*. Catàleg de l'Exposició Commemorativa dels 30 anys d'ajuntaments democràtics. Barcelona: Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. Diputació de Barcelona.
- MUÑOZ, F. (ed. 2010). *Vers la ciutat de baixa densitat. De la contenció a la gestió*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- MUÑOZ, F. (2016). «Urbanization: urban form and the low-carbon challenge». A NEL·LO, O.; MELE, R., *Cities in the 21st Century*. (69-77). Londres: Routledge.
- M4SOCIAL (2021). «Internet, dret fonamental: propostes per a reduir la bretxa digital i social». <https://m4social.org/projecte/internet-dret-fonamental/>.
- M4SOCIAL (2022). «Estudi sobre l'estat de la digitalització al tercer sector». <https://m4social.org/resources/estudi-sobre-lestat-de-la-digitalitzacio-al-tercer-sector/>.
- Pla director d'instal·lacions i equipaments esportius de Catalunya*, PIEC (Decret 25/2005, de 31 de maig). Consell Català de l'Esport. Generalitat de Catalunya. https://www.diba.cat/c/document_library/get_file?uuid=1ac12b7c-aa4f-469d-89e7-5a9889202ae2&groupId=7294824.
- Protocol per a la detecció, prevenció i actuació davant l'abús sexual i l'assetjament a les escoles municipals de música, dansa i centres de les arts*. Àrea d'Educació en el marc de la Xarxa d'Escoles Municipals de Música i Arts, amb la col·laboració de l'Associació Catalana d'Escoles de Música i l'Àrea d'Igualtat i Sostenibilitat Social de la Diputació de Barcelona. https://www.diba.cat/documents/113226/347766056/XEM_abus_doc_marc.pdf/60c6dc3f-dcef-a1de-b23d-4da782beefee?t=1648028215624.
- WOOD, P.; LANDRY, C. (2007). *The Intercultural City. Planning for Diversity Advantage*. Londres: Routledge.

El projecte «Equipaments 2030: responsables i educadors» busca donar valor als equipaments educatius, esportius i de joventut per tal que siguin participatius, accessibles, igualitaris i sostenibles.

Són equipaments responsables ja que estan compromesos amb el desenvolupament de la societat i potencien el benestar de la ciutadania, i són equipaments educadors perquè impulsen aprenentatges transferibles a altres contextos i faciliten que les persones puguin tenir una major consciència democràtica.

Ens proposem que els equipaments siguin espais de transformació i intercanvi que aportin valor social al territori i puguin ser espais de desplegament de polítiques locals. Espais participatius on les persones aportin, decideixin i comparteixin des dels principis de tolerància i respecte. Espais accessibles que potenciïn la inclusió, la proximitat i la relació. Espais igualitaris lliures de violències i espais sostenibles compromesos amb el medi ambient.

Per poder acompanyar els ens locals en el desenvolupament dels seus equipaments educatius, esportius i de joventut, comptem amb instruments que fomenten el desplegament d'un sistema de detecció, avaluació i acreditació que ajudi a treballar cap als Objectius de Desenvolupament Sostenible i l'Agenda 2030, situant els ens locals com els motors de transformació dels espais i de les persones.

